

SOSYOLOGCA

OCAK-ARALIK 2017

CİLT:7 SAYI:13-14

ISSN: 2146-5207

“ZORUNLU YALNIZLIK”A ZORUNLU İTİRAZ

Tacim ÇİÇEK

Özet: Bu çalışmada Atilla Keskin'in 'Zorunlu Yalnızlık' romanı ele alınacaktır. Çalışmada, 'Zorunlu Yalnızlık'a yapılan zorunlu itiraz, birçok maddi, dil, anlatım, tarih ve mantık hatasına dayandırılacaktır. Çalışmada daha iyi olması gereken bir konu özensiz ve daha iyi kurgulanabilirken, ana kahramanların hikayelerinin devam ettirildiği ve akla gelen ilk cümleler ve tesadüfi olaylarla çok kötü bir anlatımla heba edildiği gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Atilla Keskin, 'Zorunlu Yalnızlık', Roman.

MANDATORY OBJECTION TO MANDATORY LONELINESS

Tacim ÇİÇEK

Abstract: In this study, Atilla Keskin's novel 'Mandatory Loneliness' will be discussed. In the study, the mandatory objection to 'Mandatory Loneliness' will be based on many material, language, expression, historical and logical errors. In the study, it will be shown that while a subject that should be better is sloppy and better can be built, the stories of the main heroes are continued and wasted in a very bad narrative with the first sentences and coincidental events that come to mind.

Keywords: Atilla Keskin, Mandatory Loneliness, Novel.

ZORUNLU YALNIZLIK'A ZORUNLU İTİRAZ¹

Tacim ÇİÇEK

*Eğer sanayide bir işçi işini iyi yapmaz ve üretimi bozuk olursa, bu suç sayılır, basında teşhir edilir ve kamuoyunda kınanır. Öyleyse neden bir yazar aşağı kalitede ürünler yarattığı zaman şöyle hafif eleştirel şaplakla yetiniyoruz. Ki bu, yazarı hiç de etkilemeyen bir cezadır. Yapıtı üzerinde daha fazla uğraşabilecekken, bunu yapmak istemeyen bir yazar hakkında neden daha güçlü önlemler almayız? **Gorki***

*Bence, saygınlığı ya da yaşı ne olursa olsun hiçbir yazar kendisi için bir ayrıcalık isteğinde bulunamaz. 'Yanlış yapma özgürlüğü' ne gelince; eğer bir kolektif çiftlikte grup önderi yanlış yaparsa, çiftlik başkanı onun yanlışını düzeltecektir. Bu bir yerel nitelikte bir yanlıştır ve diğer insanlara zarar vermeyecektir. Yazar yayımlanan bir çalışmasında yanlış yaparsa binlerce okuru yanlışla sürükleyecektir; işte mesleğimizin tehlikesi burada yatar. **Şolohov***

Romana Genel Bakış

Her zaman söylediğim gibi, günlük konuşmalarımızda yanlış cümlelerle doğru anlaşılabilir ve karşımızdakinin ne söylediğini anlayabiliriz. Ama yazı dilinde bu olanaksızdır. Çünkü edebiyat dediğimiz şey, hangi dalda olursa olsun; ne söylendiği kadar, nasıl söylendiği ile de çok ilgilidir. Bu yüzden ince eleyip sık dokumak, işlemek istediğimiz konuda olması gereken en küçük ayrıntıyı bile atlamamak, maddi hatalar yapmamak, bir duvarcı, bir altın

¹ Atilla Keskin, *Zorunlu Yalnızlık*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2012, ss. 296.

işleyicisi gibi titizlenmek, doğru ve yerinde sözcüklerle, doğru ve mantık hataları olmayan cümleler kurmak gerekiyor. Hele A. Keskin gibi sözde üç yıl emek verdiğiniz çalışmanız bir romansa... Detaylarına gireceğim ve Zorunlu Yalnızlık'a zorunlu itirazımı birçok maddi, dil, anlatım, tarihsel ve mantıksal hatalara dayandıracağım. Çünkü 293. sayfada *Aralık 2009 Kuzguncuk*'ta başlayıp *Ağustos 2012 Mönchengladbach-Almanya*'da tamamladığını belirtiyor ve 5. sayfada da "*Ayrıca büyük bir sabırla, yazım yanlışlarımı düzeltten Yaovuz Kürkçü'ye çok çok teşekkür ediyorum.*" açıklaması yazılan bu sözde roman için en başta diyeyim ki asla önyargılı değilim, yani siz söyleyene (bana) değil, söyletene (roman yazarına) bakın. Kusur, maddi hata vs. görmezden gelinecek denli olsaydı, ne düzeltme teşekkürünü ne de üç yılı dikkate alacaktım. Baştan sona okudukça *Hint Fakiri Yatağı* gibi batan yanları arttıkça itiraz etmem ve bunu da başkalarıyla paylaşmam gerektiğine karar verdim. Siz de okursanız göreceksiniz ve ister istemez, "*düzeltilmeseydi(!) nasıl olurdu hâli acaba?*" derdiniz; bundan adım gibi eminim. Evet, yanlış cümlelerle doğru şeyler anlatmak ve anlaşılacak başka şey, edebiyat yapmak, hele hele roman yazmak bambaşka bir şey...

Özetle (ve romanın rastlantılarla eklemlenmiş, zaman, mekân, kişiler, olaylar tutarsızlığını bir kenara koyacak olsam bile bir süreliğine) daha da iyi olması gereken bir konu (romanın ana izleği) özensiz, savruk, kötünün kötüsü, daha iyisi kurulabilecekken, akla gelen ilk cümlelerle ve rastlantısal (ancak eski Türk filmlerinde görülebileceğimiz örneklerle üstelik) olaylarla ana kahramanların hikâyeleri sürdürülmüş ve çok kötü bir anlatıma heba edilmiş...

Sabrınızı taşırmadan romanın ana izleğini arka kapak yazısından özetleyeyim: *Doktor Ergun'un trajik yalnızlığının öyküsüdür. Kuzguncuk'ta büyümüş, hümanist, mesleğinde çok başarılı, yardımsever bir ortopedisttir. Yaralı bir devrimci örgüt üyesinin (Yaralı devrimci örgüt de nasıl olur demeyin, oluyormuş işte, ama siz örgüt militanını yaralı anlayın.) yarasını sarması için kendisinden yardım talep edilir. Ettiği doktorluk yeminine hep sadık kalan doktor ikirciklenmeden bu isteği (az önce talepti ama olsun siz yine de talep anlayın.) yerine getirir. Ne ki, iki gün sonra yaralı devrimcinin (şaşırdınız değil mi yaralı örgütün demediğine, ben de şaşırdım ama bazen insan yanlışlıkla da olsa doğru şeyler yapabiliyormuş.) kaldığı hücre evi basılmış ve içindekiler öldürülmüştür. (Dikkatli okur evin içindekiler denilince kaç kişi varsa hepsinin öldürüldüğünü anlar hemen, ama üzülme hem devrimciler adına hem de bilmeden doğruyu romanın ilgili yerinde aktaran yazara; çünkü hücre evindekiler 5 kişi, üçü ölüyor, diğerleri de yaralı yakalanıyor. Sayfa 144'te, "Bundan üç ay evvel Üsküdar'daki örgüt evimize polisler tarafından gerçekleştirildiği baskın sonucu dört yoldaşımız şehit olmuştur." diyor. Hangisi doğru belli*

değil. Birinde 3, ötekinde 4 olması da ayrı bir sıkıntı ve unutkanlık.) (...) ... polis teşkilatı ve onları ihbar ettiğini düşünen örgüt doktoru cezalandırmak için aramaktadırlar. Doktor Almanya'ya iltica ederek beş sene mutlak bir yalnızlık içinde, insanlardan kaçarak yaşamak zorunda kalır. (Oysa Ergun kimliğini saklıyor. Siz de okuduğunuzda insanlardan kaçmak şöyle dursun, hep onlarla iç içe, üstelik temizlik şirketi kurup ilticacıları çalıştırarak para kazanır. Yazara göre kimliğini, kendini gizlemek; insanlardan kaçarak yaşamak oluyor. Vallahi bu yaşta da yeni bir şey öğrendim ya...) *Beş sene sonra* (Her şey Türk filmlerindeki gibi kısmen de olsa mutlu rastlantılarla mutlu sona ulaştığından... Kısmen dediğimden nedeni şu: Branşı olmayan ortaokul öğretmeni (de oluyormuş) babasıyla, ilkokul öğretmeni annesinin ölmüş olmaları.) *Kuzguncuğa* (benim hatam değil, kapakta öyle yazıyor. Doğrusu *Kuzguncuk'a* diyorsunuz, ben de diyorum ama birileri aldırıyor işte. Hani bilirsiniz: Parayı veren düdüğü çalar'muş kendine göre, bu da öyle bir şey olmalı.) *kendi ülkesine döndüğünde yine yalnızdır. Hiç bir şey* (böyle yazanın yalancısıyım, hiçbir şeyi.) *ve hiç kimse beş sene öncesi gibi değildir artık.*

Ana izlek bu. Ama Ergun'un annesi, babası, Kuzguncuklu komşuları, çocukluk, gençlik arkadaşları, meslektaşları, Berivan'ı, Zöhre'si, yaşlı Alman kadını, temizlik işçileri, kamplarda kaldığı zamanlarda beraber olduğu siyasi ya da siyasi olmayan ilticacıları, *Halkın Yolunda Devrimci Hücre* örgütü ve militanları, Zöhre'yi taciz eden dayısı, Zöhre'nin çevresindeki insanlar da var hikâyeleriyle... Daha sonra, ayrıntısına girmeden, yolu Ergun'la kesişen Zöhre'yi de anlatacağım.

Bazı Dilsel Yazımsal Yanlışlar

Üç yılda ve yazım yanlışlarının düzeltilmiş(!) olmasına karşın 9. sayfadan son sayfasına (293) kadar dozu artarak bıkkınlık veren dilsel ve yazımsal yanlışları, cümle bozuklukları, dağınıklık-savrukluğ, özensizlik, unutkanlık, kahramanları birbirine karıştırmalar sadece ana izleğe (Ergun'un özetini aktardığım hikâyesine) odaklanan birinin bile dikkatini çekecek çoklukta. Yazarın, yayınevinden önce sözde düzeltenin ve editör/yayın yönetmeninin *gözünden nasıl kaçmış* diye şaşkınlıkla sadece kendinize sormayıp/söylemeyi başkalarıyla da paylaşacağınız maddi/tarihsel/zamansal/dilsel hatalarla dolu ne yazık ki. İnanın bu tür olumsuzluklardan/hatalardan söz ederken, "kağıt", "eşeklerin çektiği küçük arabaların da", "ihtiyar gibi görünen yaşı kırkı bulmamış insanların", hemen arka sayfasında da "sefaletten yaşı kırka gelmeden ölen..." dediği, "padişahların ve sultanların..." (bu sultanlarla kast edileni anlayabilmek de zor. Osmanlı *padişah*, Selçuklu da *sultan* derdi. Bu yüzden sultan sözcüğü ile *hasekiler* ya da *harem kadınları* söz konusu ediliyor

diye düşünmeyin derim. Bu sapla samanı karıştırmak olur.) “anasının sütü kalmamış memesini...” (anasının sütsüz memesini veya süttten kesilmiş memesini demek dururken, neden kulağı tersten gösteriyor düşünmeyin, çünkü muhatabı ben değilim; bay yazar (!), ya da 12. sayfaya kadar 4 defa yinelenen “şaşaa ve debdebenin göklere çıktığı...” cümlesinden, “cıvıl cıvıl durmadan konuşan,” (cıvıl cıvıldan sonra virgül olsaydı hadi neyse diyeceğim de...),” Hazret-i Peygamberin sakalının...” (in eki olmasaydı da doğru olacaktı ya... Sakal-ı Şerif demek dururken.) “Esir edilip getirilen çok güzel ama zavallı kadınların; daha çocukken saraya getirilen çocuk kölelerin (Bir kere kız/erkek çocuklar saraya getirilmez, Müslüman geleneğiyle önce güvenilir ve bu işlerde uzmanlaşmış ailelere eğitilmeleri için verilirler. Devşirilme sürecidir bu. Görünüş ve yeteneklerine göre de sonra sarayın ilgili (haremlük, savaşçılık ve iç oğlanlık) bölümlerine alınırlar) toplamaların (kim bunlar ya da ne demek şimdi bu?), taşakları burulurken...”, “kapatıldıkları ODASINDAN senelerce çıkarılmayıp çıldıran şehzadelerin...”, “Marmara kıyısında son kalan BAHÇELİ ŞİRİN KONAKLARI (büyütmeler bana ait, T.Ç.) (...) “YAŞLI KONAK SAHİPLERİNE milyonlarca dolar öneriyor, (...) Beylerbeyi’nde GECEKONDU YAPMIŞ OLANLAR, kendilerini potansiyel milyoner olarak gören GECEKONDU SAHİPLERİ...”

(11. sayfadan alıntıladığım bu kısmı ve paragrafın tamamını da aslında anlayamadım, baştan sona bozuk olmasından dolayı.) “Kadınlar, ellerinde KADEHİ otuz dolara alınan viskiler, rengârenk kokteyllerle delice çalınan müziğin ritmine uyup, eller havada...” “Ermeniler, Yahudiler, Rumlar, Süryaniler son kalan on beş-yirmi kişilik CEMAATLE ibadet ediyor, hâlâ cemevleri olmayan Aleviler, Kızılbaşlar “kültür evi” diye adlandırdıkları mekânlarda ceme duruyorlar...” (İler tutar bir yanı yok ki yazdıklarınının. Onca okuyan biriyim. Alevilik içinde ve ona ait bir tanımlama, adlandırma değilmiş gibi. Yerim olsa iki sözcükten de söz edeceğim ama okuyacak olanlardan utanıyorum, inanın. *Cemaatle* ve cümlelerin öteki bozukluğu içinde ar etmekle yetineyim.) “Çok küçük yaşlarda, 6-7 yaşındayken İstanbul’a gelmişlerdi.” (Bu nasıl oluyor diye düşünmeyin diyeceğim ama olmuyor işte. Hem *çok küçük* hem de *okul yaşında* Ergun.) “Babası ortaokul, annesi ise ilkokul öğretmeniydi.” (Romanın hiçbir yerinde babanın branşı yok, branşsız ortaokul öğretmeni de oluyormuş demek ki. Oysa roman dediğimiz şey aynı zamanda ayrıntılar toplamıdır.) “Tek katlı, temiz, çok temizdi evleri.” “Annesinin anlattığı masal kitaplarındaki...” (Dikkat edin anne masal anlatmıyor, masal kitaplarını anlatıyor. Nasıl oluyor demeyin o yazar/sa oluyor demek ki. İşte özensizlik dediğim tam da bu. Ve ne yazık ki roman bunlarla dolu.) “Küçük sandallarında balık tutanları SEYREDİYOR.” (Bunu Ergun hep mi yapıyor diye sormayın/düşünmeyin.) “Artık yedikleri, içtikleri de çok farklıydı. (...) yedikleri, içtikleri şeyler çok farklı...” (Aynı cümle içinde üstelik.)

"Galatasaray Lisesi ve Kuzguncuk arasında geçen yaşantısında boş geçen beş dakikası bile yoktu Ergun'un." "Anlaşılan bir şeylere canın çok üzölmüş." "Bir sene sık sık hasta raporu alarak fabrikada çalıştı." (Nasıl oluyor bu diye yormayın kendinizi.) "Ben de kendi kendime, 'Kız Zöhre madem bu aylar BENİMLE (haklısınız *seninle* olmalıydı ama bay yazarın çok bildiği var.) dü-züşmek istiyor, o zaman bu işi parayla yapıp köle hayatından kurtulayım,' dedim." "Envai çeşit yemekler yapan" (envai: Arapça cins, çeşit anlamına gelen nevi kelimesinin çoğuludur. Doğru mu oluyor böyle yapılıncı varın siz düşünün ben çekileyim aradan.) "Hep Dostlar Kahvesi'ne, kendisi gibi emekli arkadaşlarıyla oyun oynadığı KAHVEYE gidiyor, (...) elindeki GA-ZETENİN okuyormuş gibi yaparak YAPRAKLARINI çeviriyordu." (Diyeceksiniz ki kâğıt ağaçtan yapılıyor ne var bunda, ha sayfa olmuş ha yaprak... Tamam, öyle olsun ama ben başka bir şeyden daha söz ediyorum anladınız mı beni?), "sonunda yorgun düşüp, yarı baygın kanepenin üstüne düştü." "Önüne bir hedef koymuştu; hiç olmazsa çok iyi bir doktor olarak, yaralarını sarmak için yardımcı olayım." "Okulda derslerini çok iyi izliyor, kütüphaneden çıkmıyordu." (Kütüphaneden çıkmadan derslerini izlemek, dinlemek değil ha, bir Ergun'a özgüdür. Siz denemeyin bu bir deneme sürüşü gibi, anladınız mı?) "O rezil kazanın olduğu gün akşam geç vakit Karaköy'de köprüden geçerken gelen arabayı fark etmemişti. Ambulans geldiğinde çoktan can vermişti." (Ergun'u Almanya'ya gönderen Ahmet abisinin öldüğü kazayı anlayan olduysa bravo ona.) "Başına gelecekleri bilircesine Muhittin Bey aylar önce, sık sık mezarının başında dua okuduğu İlhan'ın (*kimdi bu* diye sormayın, çünkü yazar kullandığı adları o kadar çok karıştırmış ki vallahi ben bile çıkamadım içinden. Berber Kıl Sabri'nin oğlu Halil olmalı.) mezarının yanında bir mezar yeri almış, mezarın başına da Münevver Hanım'ın çok sevdiği bir ihlamur ağacı (fidan değil ha, ağaç!) diktirmişti." "Ergun'un kayboluşu, ardından hanımının ölümünden sonra ne hayal kuracak, ne düşünecek gücü kalmamıştı.", "Ama buna bile gerek olmamıştı." (kalmamıştı aklına gelmemiş olmalı.) "Ergun özür dileyerek ayaklandı. Nereden taksi bulabileceğini sorunca komiser:" (Taksi durağını soran kim, anlaşıldı mı?) "Görevli arkadaşlara söyleyeceğim, sizi taksi durağına kadar götürecekler," dedi. (Acelesi var ya Ergun'un, yazar bu yüzden ışınıyor olmalı aniden) Taksi durağında şoföre:" (Anlaşıldı sanırım artık gerisini yazmayayım.) "Ergun arkadaşlarının oyun oynadığı masanın kenarına gidip dikildi." (Bu nasıl oluyorsa, muhatabı yazar ona göre.) "On beş, yirmi dakika, belki de yarım saat durmadan konuştu Ergun." "Biliyorum sizleri en ÇOK da annemi, babamı, Berivan'ı ÇOK üzdüm. Ama örgüt tarafından cezaevinde öldürölseydim, (...) yerimi belli etseydim orada canıma kıyabilirdi. (...) Sanırım katledilmem, anneleri ve sizleri kaybolmamdan daha çok üzerdi.", "... sen gideli burada neler olduğunu sen dinle bakalım.", "bi kaç kez rüyamda...", "Yoksa hasta

falan mı oldular?”, “Sorusunu yeniledi.” “Konuşmak için bir türlü beynine komut veremeyen Ergun, DAKİKALARCA belki beş, belki on dakika oturduktan sonra şaşkınca...” “Çok müşkülpesent değilimdir.” (Çok görmeyin güç beğenirlik, güç beğenmek gelmemiştir aklına. Çünkü yazı yazarken sözlük, yazım kılavuzu kullanmayan, belleğine güvenen o kadar çok yazarımız var ki...) “Boş zamanlarında yine kitaplarının başına ÇÖKMÜŞ, çoktandır yazmak istediği yeni makalesi için hazırlık YAPIYORDU.” “Çoğu zamanda hüznülenerek Almanya’daki günlerini konuşuyorlardı.” (zaman da olmalıydı.) “Kahve’ye arkadaşlarının yanına gidiyordu.” “Artık hiçbir zaman onlar gibi OLAMAYACAĞINI istese de onların neşesine ortak OLAMAYACAĞINI anlıyordu.” “Ortalıkta cirit atan tarikat üyeleri içe KAPALIK kendileriyle sınırlı bir ilişki sürdürüyorlardı.” “Safaköylüler kendilerini dışlıyorlardı.” “Ben de ADANALIYIM, DÖRTYOL’lu. (65) (Dört Yol HATAY’dan ne zaman alınıp Adana’ya bağlanmış (!) “tüm devrimciler onlara saygı duyuyorlardı.” gibi aslında çok önemli daha başka benzeri olan hatalardan söz etmekle beraber daha vahim hatalardan ve eksikliklerden söz ediyorum. Tabii ki bu hatalar *fakat, ama; sedir, kanepa*, aynı cümle içinde *valiz, bavul* gibi başka sözcüklerin yerli yersiz tekrarlamasıyla veya bıktırarak kadar Ergun’u kullanmasıyla, isimlerin karıştırılmasıyla sınırlı değil maalesef. Telefon memuru, sekreteri var çalıştığı hastanenin ama nasıl oluyorsa asıl yetkili dururken Ergun uzman ortopedist cerrah ama nöbetçi doktordan izin alıyor (!) Ahmet abisiyle gitmek için yaralı tanıdığını görmeye. Ve bu tanıdık yaralı da Berber Sabri’nin oğlu Halil’dir. Nasıl bir şeyse Halil 28. sayfada “sarışın, mavi gözlü, uzun saçlı...” ama bakıyorsunuz ki 32. sayfada “yeşil gözlü, dal gibi yakışıklı bir çocuk...” oluveriyor. Ya da örgüt evinde hem çekyat, hem de sedir oluyor ve “silahlı külâhlı işlere karışmış olanların da kaldıkları evin odası.” (s. 27) hem hangar hem de çöp ev... Yazara göre... Hem odada “pencerede perde yerine asılmış bir çarşaf...” var, hem de “Pencereleri sıkı sıkı kapalı odaya ölüm kokusu sinmiş...”tir. Ve aynı anlatım içinde “silahlı külâhlı devrimciler” bir, birkaç günlük sakallı, bir sakallı, bir de kirli sakallı oluyorlar. “Kahvedekilerin hemen tümü Ergun’un çocukluktan beri arkadaşlarıydı.” (38). Peki “On beş senelik bir birliktelik...” (39) nasıl oluyor? Boşuna demiyorum yazarın zamanla, mekânlarla ve ortak zamanlarıyla kahramanlarının çok büyük sıkıntısı var diye. Münevver Hanım 6-7 yaşlarındaki Ergun’la 12 Mart Muhtırasından bir, hadi yaklaşık bir buçuk sene önce diyelim Kuzguncuk’a geliyorlar. Bunu yazar birçok yerde ve kere yaptığı gibi unutup ve s. 177’de diyor ki, “Kapı komşuları tüm çocuklukları, gençlikleri birlikte geçmiş olan, hiç evlenmemiş Madam Frosa hep yanındaydı.” Yazar sanki okurla dalga geçiyor.

Romanın Türkçedeki üç temel zamanla da oldukça çok sorunu var. Aynı cümle içinde yerli yersiz kullanılan bu zamanlar, sıradan bir okurun bile gö-

zünden kaçmayacak kadar sırtıyor. Buna birkaç örnek vermek istiyorum. Lütfen cümlelerin bozukluğuna takılmayın. "... KÜÇÜK bahçelerinde kiraz, kayısı ağaçları, babasının okuldan gelir gelmez otlarını temizlediği, suladığı KÜÇÜK bir de BOSTANLARI VARDI. Ergun en çok KÜÇÜKKEN kendisinin koparıp yediği, KITIR KITIR salatalıkları SEVİYORDU. (Kuzguncuk'a taşındıkları kasabadaki geçmiş yaşamdan söz ederken SEVERDİ ile bitirmesi gerekirken, süren bir hâlmış gibi tamamlamış.) Bir başka örnek de, "Hafta sonları annesi sürekli evi TEMİZLER. (...) Ergun'a sürekli Masallar OKURDU." (Bu da yine kasabada yaşadıklarında olan şeyler. Alın bir tane daha: "Babası eşyalarını yükleyip yola çıktıklarında: (Neye yüklediklerini bilmiyoruz ama farz edelim ki bir kamyonu yüklemiş olsunlar.) "... gerçek bir yaşamın içine dönüyoruz, DİYORDU." (demişti olmalıydı dediğinizi duydum, içinizden de geçirmiş olsanız. Veya şu: "... ellerini BAĞLAMISLARDI. (...) Hakan'ı sorgulamaya BAŞLADILAR." Alın bir yanlış daha: "bir muhabir saatler sonra eve YAKLAŞABİLMİŞ. 'Tüm duvarlar delik deşik,' diye YAZIYORDU." Ya da, "Kimi üniversiteyi bitirmiş, kimi okumamış ama baba mesleğini devam ETTİRİYORDU." Sonra, "Sonunda yorgun düşüp, yarı baygın kanepenin üstüne DÜŞTÜ. (...) M. Hanım'ın yanına ÇÖKMÜŞ, zavallı kadını teselli etmeye ÇALIŞIYORLARDI." Son olarak, "İsmet Baba'nın meyhanesinde taptaze balıkları YİYEREK rakılarını İÇMEYİ SÜRDÜRMEYE başlamıştı." (s. 19) gibi gibi gibi...

Romandaki Tarihsel / Zamansal Hatalar

Yazar o denli özensiz ve plansız ki ne desem az olacak. Peşinde olan örgütün yayın organı hesabıyla 6 ay, yazarın özensizliği ve plansızlığı, hesapsızlığı yüzünden 8 ay sonra Zöhre'yi arar Ergun. Ama ben bundan söylemeyecektim ya çıktı ağzımdan. Sayfa 83'te diyor ki, "Sıdika'nın ABLASI Almanya'daydı." Ve Sıdika ablasının Almanya'ya Zöhre'yi de istemesi için çok yalvarır. Abla da kabul eder bu isteğini Sıdika'nın. Araba parçası üreten küçük fabrikaya işçi olarak Almanya'ya getirtir ikisini de... Güzel bir çaba değil mi? Ama sayfa 162'de Sıdika'nın ABLASI, birdenbire ABİ oluyor. "Zöhre Almanya'ya geldikten sonra, bir ay kadar köylüsü Sıdika'nın ABİSİNİN evinde kaldı." diyor çünkü yazar. Bu kadar da değil bu tür cinsiyet değiştirmeler(!) Orda burda düzüştüğü kayını Haydar da sayfa 164'te Hıdır oluveriyor. "Yine üstünde tertemiz elbisesi, kravatı, pırıl pırıl boyanmış ayakkabıları vardı. Upuzun boyu vardı Avram'ın, kendi kendine konuşarak yürüyordu. Yaşı belirsizdi. Görünüşüne bakılırsa elli yaşında olmalıydı. Ama Kuzguncuklulara sorarsanız altmış, yetmiş, hatta seksen yaşında olduğunu söylerlerdi." (s. 221) diyerek okura sunduğu bu Avram, kimi tutarsızlıklarını romandır ne yazsa/yapsa yeridir diye yutacağınız/sindireceğiniz türden olmasa

da ana karakterlerden biri. İşte bu Avram'ı yazar sayfa 232'de "yaz kış siyah ceketi, siyah pantolonu (bak pantolon demiyor benim gibi, Fransızcadan geldiği için; benim de yıllar önce yayımlanmış öykü kitabımın adı: *Beyaz Kısa Pantolon*'dur) tertemiz beyaz gömleği sırtında olan Avram" diye tanıtır. Öncekiyle çelişiyor ama... Daha vahim bir şey var: Bilinçli olarak ailesini aramamasını, onlara sürpriz yapmasını anlayabiliriz Ergun'un. Gerekçesi belirtilmeyen bir tutumla kahveye gitmesini anlayamayız. "Çok iyi tanıdığım bu şehirde" diyen Ergun'un taksiciden Üsküdar'da temiz bir otele kendisini götürmesini istemesini anlayamayız. 2000'lerde otellerde radyo olmasını ve de hiç içeriden çıkmadan Almanya'daki Zöhre ile uzun uzun konuşmuş olmasını da anlayamayız. Dışarı çıktıysa otelden telefon etmek için, ne zaman çıktığı da belli değil çünkü. Anlayamayacağımız yanlışlar ve uydurmalar çok maalesef. Kuzguncuk'ta kiraya verdiği baba evine hiçbir yerinde romanın gittiğine, eşyalarını ailesinin ne yaptığına, ne zaman ve nasıl kiraya verdiği- ne rastlamadım romanda. İyi de sık sık onların mezarlarını ziyaret eden bu Ergun, arkadaşlarıyla görüşmek için kahveye giden doktorumuz yani, döndükten sonra baba evine gitmedi ki. 5 yıl aradan sonra orayla, onların yaşadığı yerle ve bir zamanlar yuvam dediği evle duygularına, yaptıklarına tanık olmadım ki... Bu atlanacak bir ayrıntı değil ve birden bire kiraya verildiğini öğreniyoruz. "Muhittin Bey gizli gizli yazdığı ama yayımlatmaya bir türlü cesaret edemediği öykülerini tekrar tekrar düzeltiyor, yayıma hazırlıyordu. Münevver Hanım ise yoksul çocuklara ev ödevlerinde yardımcı olmak için, kendisi gibi emekli olmuş iki arkadaşıyla kiraladıkları odada çocuklara ders veriyordu." (s. 179) Anlatım bozukluğunu düşünmeyelim ama, baba 5 yıl, anne de 1 yıl önce emekli oluyor. Niye? Eskiden kadınlar 20, erkekler 25 yıl çalıştıktan sonra emekli olabiliyorlardı. Vardır bir nedeni (ki açıklanması da gerekirdi üstelik) diyelim ve üstünde durmayalım. Hobilerini de yıllar önce planlamışlar. Çok güzel! Peki, bu üç kadın Etüt Merkezi mi açmış, yok... Evlerinde neden yapmıyorlar bu işi? Vesselam anlaşılabilir bir durum. Öyle hayrına küçük bir oda tutup (sonra nasıl bir oda bu? Ev mi, gecekondumu?) çocuklara ders vermek olmuyor, tutmuyor bu maya ötekiler gibi...

Yazarın temel zaman yanlışlarına değineyim biraz da. Bazılarını kurgu akışı içinde paylaşacağım ama... Temel zaman yanlışlarından biri Ergun'un doğum tarihi. Çünkü romanın hiçbir yerinde onun gerçek doğum tarihi yok. Elimizde roman gerçekliğinde iki veri var: İlki, Anadolu'nun x kasabasından yazarın söylemiyle, "Çok küçük yaşlarda, altı yedi yaşındayken İstanbul'a..." taşınmaları ve bir süre sonra ilkököl 1. sınıfa başlaması ve bir sabah (12 Mart 1971'dir) sokağa çıkma yasağından dolayı evde kalması. Öteki de, Mardinli Ali Kaymaz (1966 doğ.) kimliğiyle Almanya'da ilticacı olması. İkincisini esas aldığımızda romanın tüm anlatsal, kurgusal ve yakın zaman kapsamlı siyasal/tarihsel olayları güme gidiyor. Gerçek de budur aslında, çünkü bir

romanda olması gereken en küçük ayrıntı bile göz ardı edilmez, edilemez de... Bu gibi maddi hatalar varsa yazarın ne yazdığını, ne de okuru ciddiye aldığını çok rahatlıkla düşünebiliriz. Ben yazdım olmaz asla. A. Çehov, "İlk perdede duvara asılı bir tüfek varsa, ikinci perdede o tüfek mutlaka patlamalıdır." der. Oyun ya da öykü/roman yazarı, kurgusunu oluşturduktan sonra, kurguyu doğrudan desteklemeyen her şeyi dışta bırakmalı, deyim yerindeyse determinist bir dünya kurmalıdır. Ayrıntıları, olayları, kişileri atlamamalı ve zaman hatası yapmamalıdır. Çehov'un bu sözünü, klişe tiplere, şablonlara dayalı dönemin Rus tiyatro geleneğinden kopuş için bir anahtar gibi görsek bile, şöyle okumalıyız bence: "İkinci perdede patlamayacaksa, o tüfeği duvara asmamalı." Gereksiz bir süstür o. İşte bu romanda hem gereksizler, hem de unutulmaması, karıştırılmaması gerekenler var. Ama ne yazık ki hem unutuluyor, hem de karıştırılıyor birbirine. Şimdi, babasının, annesinin Bakanlıktaki bir tanışlarının yardımıyla diyor ama torpiliyle Üsküdar/Kuzguncuk'a tayin edilmeleri sırasında 6-7 yaşındadır. Bir-iki sayfa sonra yazar, "Birkaç ay sonra, daha şaşkınlığı geçmeden başladığı ilkökulu da çok..." seviyor diyor Ergun için. "Birkaç ay içinde Ergun okulun bahçesinde arkadaşlarıyla (1. sınıfa başlamış, meşin (sert ve gerçek bir futbol topunun peşinde nasıl koşar diye düşünmeyelim, olabilir.) topun peşinde koşmaya..." başlıyor. Ergun'un özel tarihine dönelim lafı uzatmadan yine. Kuzguncuk'a nasıl, hangi ayda, hangi yılda geldiğini düşünmeyelim diyeceğim ama 36 yıllık mesleğimin mevzuatını ya da eğitim/öğretime başlama/kapanma tarihlerini birazcık da bilen biri olarak bir iki laf edeyim istiyorum. Bu yüzden aksi romanda belirtilmediğinden, onun doğum tarihini Ahmet abisinin çantasının içine gizlediği Mardinli Ali'nin belgeleri doğrultusunda kabul edersek kitabı bir torba gibi tersyüz edip yazarın önüne atmamız gerekir türünden sözler etmiştim. Her şeye karşın onca emeğine saygı adına 6-7 yaşındayken Kuzguncuk'a gelip bir süre sonra okula başladığı tarihten geriye giderek 1963/1964 doğumlu olduğunu kabul edelim... Nasıl mı? Şöyle: "Başı yerde, bu şirin insanlarla yaşadığı güzellikleri düşünerek yürüyen Ergun. On beş senelik bir birlikteliktir onlarınki." (s. 39) 6-7 yaşındayken Ergunlar Kuzguncuk'a taşınıyorlar. Birkaç ay sonra 1. sınıfa başlıyor. Ve bir sabah evde 12 Mart 1971 Muhtırası yaşanıyor. Bu tarihten 6 ay geriye gittiğimizde Ergun'un Eylül 1970'te birinci sınıfa başladığını (ve yazarın söyleminden de okula başlaması, geldiklerinden birkaç ay sonradır) buluruz. Yani 1970 Eylülü'nden önce. Bu yıla alıntıdaki 15'i eklediğimizde 1985 yılına ulaşırız. Okula başlamasından 6-7 yılı çıkarınca da 1963 doğumlu olduğunu çıkarırız. 22 yaşında varın siz düşünün nasıl UZMAN DOKTOR olunuyor diye. Zaten ben de yazarın bu zaman/tarih saçmalığını dikkate almadım. Almalıyım aslında ama birazcık torpelim olsun, 12 yıl Sandıklı'daki öğretmenliğimden dolayı hemşeri sayılırız. Tüm ilçe ve çoğu köyünü yazardan da iyi bilirim.

Hesabı bu yüzden 40. sayfadaki alıntıya dayandırıyorum. “Evlerini görünce korkunç bir hüznün kapladı içini. Yirmi senedir oturdukları iki katlı ev, beş sene önce restore edilmişti.” dediği için yazar. 1970’e 20 eklediğimde 1990 oluyor. Doğum tarihinden bu yılı çıkardığımda (1990-1963=27) 27 oluyor. Bu bile onun uzman doktor olmasına yetmiyor. Neden mi? Özetleyeyim: Ortopedi ve Travmatoloji İhtisası (uzmanlık) Üniversite Hastaneleri veya Eğitim Hastanesi niteliğindeki Devlet Hastaneleri Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim Dalı veya Kliniklerinde 4-5 yıl süren yoğun bir eğitim sonucunda girilen sınavla verilir. Bu eğitim döneminde başlangıçta bazen gūnaşırı nöbetler, kıdem arttıkça 3 veya 4 günde bir tutulan nöbetler, acil ve rutin ameliyatlara, poliklinik hizmetleri, yayın, araştırma yapma, seminer ve literatür sunma, bilimsel kongrelere katılma gibi zorunluluklar da mevcuttur. Asistanlar kendilerini yetiştiren hocaların yanında hasta bakma, muayene, tedavi etme ve ameliyatlara görürler, zaman ilerledikçe ve tecrübeleri arttıkça bunları hocaların gözetiminde yapmaya başlarlar. 25 yaşında Tıp Doktoru olan biri eğer hemen TUS’ u (Tıp Uzmanlık Sınavı) kazanarak asistan olabilirse, 29-30 yaşında Uzman (mütehassıs) olabilir. Bir Ortopedi ve Travmatoloji Uzmanı bağımsız bir kliniği yönetebilecek yetki ve işleve sahiptir. Anlaşılıştır sanırım. Ek olarak şu da ilginç: Ergun’un okuduğu ilkokulun, ikincilikle bitirip “uzman cerrah” olup “seçkin bir hastanede çalışma...”sına mekân olan tıp fakültesinin adı yok; ama gittiği ortaöğrenimin adı var: Galatasaray Lisesi, bana ilginç geldi, ya size? Bir de uzman ortopedistimizin asistanken mi, uzmanlaştıktan sonra mı, yani hangi zaman aralığında ve kaç yıl uzmanlık yaptığını da bilmiyoruz... Bu da ilginç değil mi? Ama ne hikmetse üstelik de uzman olup sevdiği halkına ne kadar zaman yardım ettiğini bilmediğimiz 27 yaşındaki doktorumuz yurdundan kaçmak zorunda kalıyor(!) Neyse, Ergun’un peşinden gidelim bir süre daha...

Ve diyelim ki 1970-71’de 1. sınıfı, 1971-72’de 2. sınıfı, 1972-73’de 3. sınıfı, 1973-74’te 4. sınıfı, 1974-75’te 5. sınıfı okudu ve mezun oldu. Bilen biliyor zaten, Galatasaray Lisesi’ni uzun uzun anlatacak değilim ama gerektiği için özetleyeyim azıcık. 1975’te kurum Anadolu Lisesi’ne dönüştürülür. Ortaokul ve liseden oluşan 8 yıllık eğitim başlar. (1975-76’da orta 1, 1976-77’de orta 2, 1977/78’de ise orta 3 öğrencisidir Ergun.) Zamanın tutmadığı buradan da belli... Çünkü baba aman aman bir solcu değil. Devrimci hiç değil. Ama bu branşsız ortaokul öğretmeni *Cumhuriyet* okuru, kitap sevdalısı baba, ortaokul öğrencisi oğlunun Kuzguncuk Kültür Derneği’ne gitmesine, illegal (başka türlü olmaz zaten) gazete satışlarında Ahmet abisine yardımcı olmasına ses çıkarmaz. Burada durup ilginç bir ayrıntıyı geçmeliyim: Komşuları Hayriye Hanım, sokakta Ergun’un annesine: “Münevver Hanım duydun mu, Manav Hayri’nin oğlu Ahmet’i de tutuklamışlar, aslan gibi delikanlıydı, bir sene sonra mühendis olacaktı; üstelik annesinin, babasının görüşmesine de

izin vermemişler," demişti. Beline ip bağlayıp, Boğaz'ın sularında kendisine yüzme öğreten, çocuklarla sokak aralarında top oynayan Ahmet abi'yi Ergun da çok severdi." (s. 18) Dediğim gibi yazım yanlışlarını görmezden gelemim, ama bu Ahmet, 12 Mart 1971'de (hangisi olduğu belli olmayan) mühendislik okuyor. Üstelik de mezuniyetine bir senesi kalmışken tutuklanıyor. Bu söyleme göre, Ergun o zaman 8, Ahmet de en az 23-24 yaşında... Aradaki farkı size bırakıyorum. Bir de şu var: Ergun 1. sınıftayken de Denizler asılıyor. Diyecek söz bulamıyorum. 6 Mayıs 1972'de olmuştu o elim olay. Ve Türkiye'de o vakitler 23 Nisan'dan birkaç gün sonra, yani Mayıs kalmadan tatil oluyordu okullar. Ergun'un yaş tutarsızlığı ile ilgili söylediklerimi anımsarsanız bu abuk sabuk durumu daha iyi anlarsınız. Bir de aralarında onca yaş olduğu halde, Ergun doktor oluyor ya, yazar da oldukça unutkan, hem "abi"lik kalıyor ortadan, hem de bir iki yaş fark varmış gibi, Kuzguncuk Kültür Derneği çalışmaları ve "devrimcilik yolundaki gazete satmak" gibi olayları birlikte yapmışlar gibi anlatıyor; yutmamızı bekliyor. Hadi oradan dememek için kenetliyorum dişlerimi. Tekrar konuya dönersek... Üstelik *silahlı külâhlı örgütlere* sempati bile duymaması koşuluyla ona izin verir, ortaokul öğretmeni branşsız baba. (Hiç görmedim romanın akışında ama "aslında bu tür eylemleri kendisi de destekliyordu." diyor yazar Ergun'un babası için ayrıca. Aynı baba, 12 Mart Muhtırası sabahı kitapları banyoda yakıyor. O dönemde birçok öğretmen sendikası varken bu branşsız ortaokul öğretmeni sendikalı da değil. Nasıl bir solcu, devrimci ve bu özelliklere sahip olanların destekçisiyse (!) Bu babayla da ilgili ilginçlik var, o da şu: "Ergun'un babası bu kez ne kitap yakmış, ne de saklamıştı. Olabilecekleri hissettiği için aylar önce tedbirini almış, evde ders kitapları hariç hiçbir şey bırakmamıştı. Tüm kitaplarını arkadaşlarının *işyerlerine, atölyelere* saklamıştı. Faşizmin adım adım geldiğini bildiği gibi, çok uzun kalamayacağını, kitaplarına yine kavuşacağını bilincindeydi." (s. 22) Yine dil ve anlatım bozukluğunu birlikte görmeyelim. Bu Muhittin öğretmenin biliciliğini de kabul edelim(!) 12 Eylül faşizmi en çok da kitaplara, işçilere ve öğrencilere düşmandı. Öncesinde kitaplarını yakan bu öğretmenin branşı bilicilikmiş (!) Demek ki onun kitaplarını saklayan işyeri ve atölye sahipleri Muhittin Bey gibi "Cumhuriyet" okumadıkları halde, sevdikleri öğretmene yardım ve yataklık yapmışlar (!) Ben o süreci yaşamış biri olarak en küçük bir köşenin bile didik didik edildiğini biliyorum. Uzatmaya gerek yok. Çok dinledim, polis ve üst rütbeli askerlerin solcu (!) bazı öğretmenlerin kitaplarını evlerinde saklayıp daha sonra verdikleri yönünde. Gülmüsemmedim, olabilir dedim. Ama insan arkadaşına, dostuna benzer; değil mi? Muhittin Bey'in arkadaşları da onun gibi mimli değilmiş demek ki... İnandırıcı bulmuyorum. Böyle bir babanın nedeni ne olursa olsun ortaokul öğrencisi oğlunu o dönemin kaosa/yangınına sürmez. Bu yüzden ne zaman tutuyor, ne de yaşamsal gerçeklik. Sürdürelim Ergun'un tarihini... 1978-

79'da lise 1, 1979-80'de lise 2, 1980-81'de ise lise 3'te oluyor. Sıkı durun şimdi. Yazarımız diyor ki ama, "Ergun Galatasaray Lisesi'nin son sınıfına geldiğinde tüm ülkede kaos daha da yoğunlaşmıştı." Hemen ardından da, "1980 senesinin eylül ayı geldiğinde..." Sıkılmama karşın anlatayım yine de, oysa 1979-80 öğretim yılında lise 2'ye başladığında yani Ergun, 12 Eylül 1980 faşist darbesi olmuş zaten. Olaylar bu biçimde sıralanıyor kabul edelim. Edelim etmesine ama romanın bitiş tarihini esas aldığımızda ilk, orta, lise, tıp ve uzmanlık eğitimi süreleri gibi somut veriler göz önünde bulundurulduğunda ise kanım donuyor. Epeyi bir yıl ediyor sonuçta ve 2012'den geriye gittiğimizde ise Ergun'un özel tarihi hiç de inandırıcı, gerçekçi olmuyor. Bir örnek daha: 178. sayfadan öğreniyoruz ki "Muhittin Bey 5 sene, Münevver Hanımsa bir sene önce emekli..." olmuşlar, her ikisi de Ergun Almanya'ya kaçmadan yani, vazgeçtim hiç söz edilmemiş olmasından ama, unutmayın Ergun 27 yaşında, Kuzguncuk'a 7 yaşında gelmiş. Aradan 20 yıl geçmiş, 180. sayfadan öğreniyoruz ki Ergun'un annesi-babası 45 yıllık evli, hadi çıkın bakalım bunun içinden... Çok geç çocuk sahibi oldular vesaire vesaire... Ama bana göre yazar hiç hesap yapmamış... Ergun'la ilgili zamansal ve maddi hatalar bu kadar da değil. Örneğin benim en azından okumalarımından öğrendiğim istatistiksel veriler ülkemizde boy ortalamasının 167 cm civarı olduğudur. Ama yazar Ergun'u erkek güzeli diye tanımladıktan sonra, 23. sayfada ortanın üstünde, hadi siz 1.70 değil de 175 cm olarak düşünün, aslında olanaksız ama böyle düşünün bir an. Kendisi unutkan olabilir, çünkü onlarca kanıtı var, birkaçını paylaştım, paylaşacaklarım da var; üç sayfa sonra (s. 26) "Boyu Ergun'ununki gibi *bir seksen* civarındaydı Ahmet'in de." deyiveriyor. (Ahmet abisi, dikkat edin abi kardeşlik başka, insanın çok sevdiği ve birkaç yaş kendisinden büyük birine "abi" demesi bambaşka. Çünkü aradaki birkaç yaş birinin diğerine ismiyle hitap etmesine engel değildir. Ama daha ilkokul çocuğuyken ve devrimciliği heves ederken Ergun'a model ve yardımcı olan bu Ahmet ağabeydir. Sonra doktor olunca Ergun, abi gidiyor Ahmet kalıyor. Yani yazarın bu abi kavramıyla da oldukça sorunu var demem yanlış değil.) Benzer bir yanlış da şu hücre evinde iyileştirmeye gittiği Halil'le ilgili. Berber'in oğlu yirmi yaşında bile değil. Ergun doktor olup bilmediğimiz bir zamanda uzmanlaşıp çalıştığı ve 27 yaşında Almanya'ya kaçtığı hâlde bu çocukcağız sanki Peter Pan, hiç büyümüyor. Nerden mi anlıyoruz. Yazarın, "Çok severdi Halil'i. Dernekteki (Kuzguncuk Kültür Derneği, hani Ergun'un ortaokullu ve liseli yıllarında bir biçimde takıldığı yer.) hep silâh (öyle yazmış benim hatam değil) külâhtan bahsedişini gençliğin ateşine yorumlamıştı." Demesinden... Yaz yaz bitmiyor ama değinmeliyim. Zaman hataları, maddi hatalar bir şeyin roman olup olmadığının kanıtıdır. Sayfa 109'da diyor ki, "Yüzlerce insanın olduğu kampta tam beş ay geçmişti." Ardından, sayfa 144'te, "Bundan *üç ay evvel* Üsküdar'daki örgüt evimize polisin gerçekleştir-

diği baskın sonucu dört yoldaşımız şehit olmuştur. ” diyor. Hangisi doğru belli değil. Ergun’un zamansal ve mantıksal hatalarıyla ilgili iki şeyi daha paylaşarak sizi sıkmadan romandaki başka maddi hatalara ve ardından da ana karakterlerden olan Zöhre’ye geçmek istiyorum. Memleketine dönmeden Almanya’da yazara göre “tek dostluk kurabildiği Carla”yı ziyaret etmesi yerinde bir davranış, bir sözümüz yok zaten. Ama bu Ergun 5 yıl aradan sonra ailesini ziyaret etmek için evlerine gitmiyor da kahvehaneye gidiyor. Bu anlaşılır bir şey değil. Ergun’un uçağa bindiği, indiği, karakoldan kahveye, mezarlığa, otele gittiği zaman hiç mi hiç belirtilmediği için, en azından biri olsaydı, olup bitenler zaman akışı içinde yerli yerine otururdu. Bunu da geçelim, kurgusal da olsa beş yıl aradan sonra ilk ziyaret etmen gereken ailen olur. Yazarın seçimi deyip işin içinden çıkamayız, çünkü yazar düşünmeden âdeta trans hâlinde yazdığından ve ilmek ilmek işçilik yapamadığından bu böyle olmuş. Hiçbir gerekçe yokken Ergun yarı yolda iniyor taksiden ve kahvehaneye gidiyor. Niye vazgeçtiğini yazar tek sözcükle bile açıklamıyor. Oysa biz onun içinden geçirdiğini varsayacağımız gerekçenin ne olduğunu bilmeliyiz. Çehov’un alıntıladığım sözünü anımsayın lütfen. Hiçbir gerekçe yoksa insanın iki eli kanda da olsa öyle bir durumda bıraktığı ailesini ziyaret eder, gönüllerini alır, hoş tutar onları. Olan biteni Ergun bilmiyor. Ahmet abisi de yok ki ona yazsın. Ama yazar biliyor ailenin öldüğünü, dayanaksız kurgusunu kahvehanedekilerle sürdürmek için onu ailesine uğratmıyor. Doğrusu kahvedeki arkadaşlarını anlamak da zor... Zor, çünkü romandan öğreniyoruz ki sıkı fıkı oldukları savcı, polis vs. aracılığıyla onun suçsuz olduğunu öğreniyorlar, nerede olduğunu ve adresini bilmedikleri için suçsuzluğunu bildiremiyorlar Ergun’a. Ama onu görünce de ilk etapta aldırıyorlar. Bu olayın işlendiği sayfalar da inandırıcı ve kurgusal açıdan bile gerçekçi değil. Yok kardeşim genç bir komiser (hadi diyelim ki sen armalarından emniyet görevlilerini biliyorsun.) kapıda dikilip seni içeriye çağırmasın, doktor değil istersen ferişta ol. Hem bu tutarsızlık, hem de romanın 257. sayfasında Ergun’un başına gelenleri bilen arkadaşlarının ilgisiz, düşmanca davranmaları... Tüm Kuzguncuklular akın akın gelebilir cenazeye, esnafın çoğunluğu dükkân da kapatabilir. Salâ verilirken kilise de çan çalabilir. Hanefilere ve bazı fâkihler göre ölüm haberini hısımlar ve akrabaya, eşe dosta bildirmek caizdir. Günümüzde bu duyuru, müezzinlerin “salâh” okuyuşları ile yapılmaktadır. Peki, Ergun geldikten ve ailesinin nice önce ölümlerinden sonra nasıl oluyor bu salâh ve nasıl katılıyor bu koroya sinagoglar, kiliseler? Anlaşılır şey değil. Ya 220. sayfadan 227’ye kadar olan bölümün tamamının bir iki sözcük ve cümle fazlasıyla, adeta kopyalanıp tekrar yapıştırılmış gibi 248’den 254’e kadar yer almış olmasına ne demeliyiz? Üç yıllık titizlenmek böyle mi sonuçlanıyor? Ya sayfa 256’da açıklamaya çalıştığı olaylar... Münevver Hanımın intihar etmesinden sonra yaşananların anlatıldığı bu sayfa savrukluğun,

özensizliğin daniskası kısaca... Çünkü şaşmaz *Cumhuriyet* okuru Muhittin Bey aynı zamanda dinine de düşkün olabilir. "Okul tatil edilmişti" olmaz. Buna da itirazım var. Gerçekçi bir roman iddiası taşıyor kurgusal da olsa çünkü. Türkiye'de okulların bağlı olduğu bakanlık (yönetmelikler, mevzuatlar) var. Hangi yetkili kurumların, hangi koşullarda okul tatil edeceği de belli. Ben 35 yıllık bir öğretmen olarak, değil bir öğretmen, yüz öğretmen de ölse öyle okulların tatil edilmeyeceğini biliyorum. Yani okullar, niçin, neden ve kimler tarafından tatil edilir, bellidir. İnanırcı değil yazılan. Bilimkurguda, fantastik anlatılarda mitolojik kahramanlar gibi, inanılmaz kişiler, olaylar yaratabilirsiniz, ama bunlar bilimsel makalelerde ve yaşanmış ya da yaşanması olası yazınsal metinlerde olmaz, olamaz. Ayağı yere basmıyor yani. Kurmaca metinlerde yazar kendisi araya girmek yerine anlatıcılığı kullanmalıdır. Anlatıcı hikâyenin nereden geldiğini ve nereye aktığını aktarır. Anlatıcı hikâyeden çıkararak zaman zaman araya girip uygun düşecek açıklamalar yapabilir. Bu yüzden dokusu ve anlatısı oldukça sağlam kurgulanmalıdır. Yazarın, hikâyenin geçtiği sahneleri göstermek yerine anlatıcı olması hem yeni bir şey değil hem de doğru değil... Günümüzde anlatan romancılarla gösteren romancılar arasında çok fark vardır. Unutmamız gereken şeylerden biri de yazdığımız hikâyenin başkalarının hayatı (tümü ile kurgu da olsa) olduğudur. Bakış açımızı dışarıdan romanın içine aktarmamız aslında bir aracı kullanarak romandaki başkalarının hikâyelerine; başka bir deyişle romanın içişlerine müdahale etmiş oluruz. Yazar ne yazık ki bunu sıklıkla yapmış. Bu olmamalıydı. Çünkü sonuçta roman anlatının kendisiyle ortaya çıkan ve gerçek yaşanmışlıklardan etkilenmiş de olsa, kurgusal bir gerçekliktir. Yani gerçeklik başka kurgusal gerçeklik bambaşkadır. Bu yüzden her zamankinden çok titiz bir işçilikle yazılmalıdır. Yazar, yaratıcılığını kullandığı işin yazınsal anlatı olduğunu biliyor ve bununla oynamıyorsa, en küçük bir olayı bile atlamadan işleyecektir. Ama bu romanda örneklemek için gelişi güzel bir sayfaya bakmak bile yeterli olacak, sanki acelesi varmışçasına kopukluklarla olayları ve hikâyeleri anlatmaya çalışmış. Bir ilk müsvedde gibi... İlk sayfalardan itibaren elinizden bırakmak istiyorsunuz. Kısacası, kişilerin duygularını, düşüncelerini, eylemlerini, akıllarından geçirdiklerini, yani dışarıdan bilinmesi olanaksız hallerini anlatıcıya ya da yazarın kendisine anlattırmak yerine, onların yaşamasını sağlayarak göstermelidir. Uzatılmaması gereken yerde uzatmış, detaylandırması gereken yerlerde de özetlediği için bakıyorsunuz ki kişiler içeride mi/dışarıda mı, ne zaman çıktılar ne zaman bir şeyler yaptılar ya da zaman gece mi/gündüz mü anlayamıyorsunuz. İki eylem ya da söz arasında olması gerekenler aslında kurgulayıp yazarken yazarın aklında var ama olması gereken yere eklenmediği çok açık... Kurmaca kişilerin kendi hayatlarındaki kopukluklar, aksaklıklar yazarın içinde hapis (!) Oysa kurmaca kişilerin hayatları onlara aittir. Yazara düşen de onların hayatlarını

eksiksiz yaşamalarına izin vermektir. Yaşananları iç içe geçirip birbirine karıştırmakla yetinmeyip özetleyerek anlatmak büyük haksızlıktır. Birkaç aylık ya da yıllık olayı bir iki sayfaya sığdırmak bu işi bilmemektir. Bir bakıma romancılık/yazarlık sahici insanlar/yaşanmışlıklar kadar yaşanması/olabilme ihtimali yüksek yaşanmışlıklar/gerçeklikler ve inandırıcı kurmaca kişiler yaratabilmektir. Ve bu kurmaca kişilere sahici duygular ve iç dünyalar kazandırabilmektir. Bu roman bundan fazlasıyla yoksundur.

Ortak Zamanları Uymayan İkili: Münevver Hanım ve Avram

Romanın ana kahramanlarından biri de Ergun'un annesi Münevver Hanım. Onun zaman içinde içine kapanmasını, hatta intihar edecek kadar yaşamdan kopmasını, bu denli uçuk kaçık olmasını romanın kurgusal gerçekliği açısından da kabul edebiliriz. Çünkü yaşamın gerçekliğinde de buna benzer çok olay var aslında. Ben bildiğim iki olayı anlatayım: 1970'lerin ilk yarısında babam ve amcalarım da Güney Mensucat'tan (Adana'daki bir kumaş fabrikası) aldıkları top top kumaşları araçlarıyla Doğu'ya götürüp oranın tüccar terzileri başta olmak üzere herkese toptan ve perakende satarlardı. Uzak akrabalarımızdan ve yaşasaydı ben yaşta olacak olan Avni'nin babası, amcası ve sanırım dayısı da aynı işi yapardı. Erciş'ten Ahlat'a araçlarıyla giderken Vangölü'ne uçup boğularak ölmüşlerdi. Bulunup çıkarılmaları ve Ceyhan'a getirilmeleri epeyi bir zaman almıştı. Ama kara haber tez duyulmuştu. Ertesi gün okulda kömür saçlı Avni'yi ak saçlı görmüş ve biyoloji öğretmenimizden; çok aşırı üzüntüden insanın hem kimyasının hem de fiziki durumunun bu biçimde değişebileceğini öğrenmiştik. Ve Avni birkaç yıl sonra da ölmüştü zaten. Buna benzer bir olayı da ablamdan duymuştum. Şimdi matematik öğretmenliği yapan yeğenim Gülşen ilkokul ikide mi üçte mi anımsamıyorum ama eve dönünce, annesinden muhabbet kuşunun öldüğünü ve leşinin de çöpe atıldığını öğrenmiş. Hiç konuşmamış ve odasına çekilmiş. Sabahleyin gözlerinde tek bir kirpik kalmadığını görmüşler. Ablamlar çekmiştir herhalde düşüncesiyle doktora götürmüşler. Hikâyeyi öğrenen doktor da, 'aşırı üzüntülerin sonucu bir durum, zamanla çıkar' demiş. Kirpikleri kısa sürede çıkmış tabii. Demem o ki, akli başında bir yetişkin de romanda anlatıldığı gibi olabilir. Buna bir itirazım yok zaten. Sayıklamaları, gerçekle düşü birbirine karıştırmaları da akla yatkın. Akla yatkın olmayan için hep sayıklayan, geçmişte yaşanmış olayları yerli yersiz hafta hesaplarıyla anlatan Avram'ın söyledikleridir. Olayları, geçmişi anlatırken ya da anımsarken haftalarla tarihlendirmesi bir takıntı olabilir ve bu da kabul edilebilir. Ama her ne sebeple olursa olsun kabul edilemeyecek şeyler var Avram'ın takıntılı anlattıklarında. İki nedenle: İlki gerçek olaylar yüzünden, ikincisi de romanın hiç dengeli ve doğru olmayan tematik kronolojisiyle, yani zamanı

ve tarihiyle ilgili. Bu yüzden de romanın ana eksenini çarpık. Şimdi daha iyi anlaşılacak için bununla da ilgili birkaç örnek vereyim, ama bir şeyi açıklamama izin verin önce. Aslında vereceğim örnekler yazardan bağımsız, ne Münevver Hanımın ne de Avram'ın yanlışı. Bir bakıma roman yaşamının ve kahramanlarının tanrısı olan yazarın ikisine yaptırdığı, söylediği yanlışlardır. Şimdi, 221. sayfadan itibaren başlıyor maddi hatalar. Oğlunun mektuplarının peşine düşen kadıncağızın rehberi Avram. Ona diyor ki, "Önce Sütçü Hayri'ye soralım ha Avram Efendi." Avram ellisinde görünüyor ama romanın kahramanlarının yaşamları üzerinden kaba bir hesaba yetmiş üstü diyelim. Ve diyelim ki bu hesaba göre anlattığı bazı olayları haftalarla tarihlerken tanıklık etmiştir. Her ne kadar kafayı yemiştir de anımsıyordur çok etkilendiği için. Avram diyor ki, "ona soramayız, Sütçü Hayri gitti üç yüz haftadır... (...) tamı tamına bin iki yüz hafta üç gün önce Lefter sol ayağıyla Macarlara öyle bir gol attı ki görmeliydin." Münevver Hanımların Kuzguncuk'a taşındıkları zaman belli (1970 ya da bir yıl kadar öncesi) sütçünün gitmesi onun tarihine uygun. Ama Avram "Lefter gitti Münevver Hanım, kim bilir belki tekrar gelir." diyor. Söz konusu edilen maç 1954'de yapılmış. Yani onların kasabadan taşınmalarından 15 yıl önce. Sonra zaman açısından hafta toplamını bir yıllık (52) haftaya bölüp kahramanların zamanlarına eklediğinizde hesap tutmuyor hiçbirinde. Lefter de hiçbir yere gitmedi. Bir kısa anımsatma yapayım bunun için: Lefter (1925-2012) Rum asıllı bir futbolcu. 1964'te futbolu bırakıyor. 1971'e kadar teknik direktörlük yapıyor. Ve ölene kadar da Büyükdada'da yaşıyor. Varlık Vergisi (yasa) onun babasına uygulanmıyor, çünkü oldukça yoksul adamcağız; bu yüzden sürgünden kurtuluyor. Ama tüm akrabaları Türkiye'yi terk etmek zorunda kalıyor. Gitmiş mi bir yere, hayır; eee... Yedi yüz hafta önce giden Matmazel Eleni de kadıncağızın komşusu. Çünkü ortak zaman ve tarihler tutuyor. Ama mektup soracakları Madam Areksi de Münevver Hanımın tarihine denk düşmüyor, "iki bin on sekiz hafta önce" evini satıp gittiği için. Hayriye Hanım da kadıncağızın komşusu tarih uygun. Ama Madam Anayit Münevver Hocanın komşusu olamaz. Tarih tutmuyor çünkü. "İki bin beş yüz hafta önce" gitmesi de 6-7 Eylül Olayları ile hiç mi hiç çakışmıyor. Yani Avram'ın anlattıklarının çoğunluğu onun gerçeği olabilir, Münevver Hanımın değil... Bu yüzden Münevver Hanımın taşınmalarından önce orada yaşamış kişilerle ortak yaşamları varmış gibi konuşması/saçmalaması hiç de mantıklı/doğru değil. Şimdi, 6-7 Eylül Olaylarının 1955 yılında başta Rumlar olmak üzere azınlıklara yönelik o dönemin iktidarının kurguladığı bir zalim oyunla, tahrip ve yağma hareketi olduğunu biliyoruz artık. 5 binden fazla taşınmaz tahrip edildi. Milyonlarca dolarlık mal yağmalandı. 73 Rum Ortodoks Kilisesinin tamamı ateşe verildi. Onlarca insan öldürüldü. Yüzlercesi yaralandı. Mezarlar bile tarumar, onlarca kadına da tecavüz edildi. Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Süryaniler, Müslümanlaş-

mış Beyaz Ruslar da saldırıya uğradı. Binlerce Rum göç etti. Şişli'de başlayan bu vahşet Anadolu yakasına pek sıçramadı. İlk saldırı saat 19.00 sıralarında Şişli' deki Haylayf Pastanesi'ne yapıldı. Ardından büyüyen kalabalık Kumpapı, Samatya, Yedikule, Beyoğlu'na geçerek gayri Müslimlerin toplu olarak yaşadığı birçok semtte önce Rumların, ardından da Ermeni, Yahudi ve hatta yanlışlıkla bazı Türklerin dükkânlarına saldırarak yağmalamaya başladı. İstanbul'daki Rum azınlığın ev, işyeri ve ibadet yerlerine yönelik bu saldırılarda emniyet pasif bir tutumdan çok destekleyici rol üstlendi. Yazarın Avram'ın ağzından, "O uzun sakallı, cüppeli, kimi sarkık bıyıklı adamlar kamyonlarla geldiğinde gitti. (...) Ellerinde baltalar, sopalar vardı Allahuekber!!! diye bağıyorlardı. Bazı evleri, dükkânları talan etmişlerdi. Bir gün sonra Madam Anayit de gitti." diyor. Bu Avram'ın duyduğu, tanıklık ettiği acı ve zalim bir olay; olabilir. Ama Münevver Hanım bu olaydan 15 yıl sonra geliyor Kuzguncuk 'a, nasıl oluyor da bu ve benzeri, üstelik kendisinden 15 yıl önce taşınmış insanlarla komşu olabiliyor. Aklım almıyor. Sözüm yok Kıryani Efendi komşularıdır ve "yedi yüz elli hafta önce" taşınmış olabilir. Tarihi kısmen de olsa tutuyor çünkü. Ama tutmayan bir şey daha var: 232. sayfada "Kaç sene geçmişti aradan üç, dört, yoksa beş mi?" diyor onlara yanlış söyleten ve yazan yazar. Avram'ın ağzından da hiç eline kalem alıp ötekileri de hesaplamadan, bunun gibi... " Ergun gideli tamı tamına üç yüz hafta iki gün oldu." dedirtiyor. Oysa 12 hafta daha olsa bu hesap tam 6 yıl olacak, ne diyeyim ki... Yine Manav Hayri ve sekiz yüz elli hafta önce bostanında ölen İlyas Efendi ile ortak tarihleri zamanları da tutuyor kadıncağızın. Ve kendisinden 15 yıl önce giden çoğu insanla tutmuyor hiç. "İki bin dört hafta önce 6 Eylül' den sonra gitme.."leri de olmuyor. Bu 2004 hafta 38 yıl 28 haftadır. Ekleyin 1955'e etti mi 1993 senesi ve 28 hafta... Romanın da kahramanların da özel ve ortak tarihleriyle örtüşmüyor. Kısacası Münevver Hanımın Eylül Olayları sırasında haydutlar tarafından dondurma dükkânı talan edilen Koço ve 6-7 Eylül Olaylarından bir gün sonra giden Yorgo ile de tarihleri, zaman ve zeminleri örtüşmüyor. Üstelik bu Yorgo Kıbrıs Savaşı yüzünden evini Yorgancı Hasan'a satıp, yorgancıdan da o evi alan Muhittin Beylere senede bir misafir olup evinin hasretini gideren Yorgo mu, doğrusu ben anlayamadım, yazar çok yerde isim karıştırdığı için. Bilici(!) Muhittin Bey Berber Sabri'ye öldürülen oğlu Halil için ziyaret etmesini söylerken, "senin Hayri'yi çok sevdiğini bilirdi..." diyerek, Halil'in adını değiştirmesi gibi... Tabii bu onun değil yazarın unutkanlığı (!) Bu yüzden 40. sayfayı 235. sayfa ile kıyaslayın derim. 1970'te taşınıyorsunuz ama onlar sizden 15 yıl önce gitmiş oluyorlar çünkü. Bu konuda ek bir bilgi de şu olsun, Kuzguncuk Anadolu yakasında Üsküdar ilçesinde yer alan bir semt. Halen çok renkli mozaik özelliğini koruyor, eskisi kadar olmasa da. 6-7 Eylül Olayları sırasında burada sıcak gelişmeler yaşanmamıştır bildiğim, okuduğum kadarıyla; ama bu olaydan etkile-

nip daha çok Mersin-İskenderun arasına ve de Yunanistan'a göçenler olmuştur.

Ortak Zamanları Uymayan İkili: Zöhre ve Ergun

Ana karakterlerden biri de Zöhre. Onun için de söylemek istediklerim var ama diyelim yazar, romandaki kahramanların tek tek hikâyelerini anlatırken (dil, anlatım ve hiç de gerçekçi, inandırıcı olmayan yüklemlemlerle ilgili hakkımı saklı tutmak koşuluyla) hiçbir yanlış yapmamıştır. Zöhre ile Ergun gerçekliğinde ortak nesnel zamanı bile iyi düzenleyememiştir. Çünkü Zöhre'nin ne yaşı, ne doğumu, ne de başka bir verisi var bu konuda. Kahramanların takvimlerinin birbirini tutmadığı okuyacak olan herkesin rahatlıkla görebileceği bir sakatlık. Yani bir editörün fark etmesi gereken pek çok kronolojik ve gerçeklik hatalarıyla doludur. Bu yüzden hiç kimse kusura bakmasın sonuçta edebiyat bir disiplindir, birikimdir ve de işçiliktir. Hele hele uzun soluklu (roman) yazarların eğer yaptıkları işi heveslilik sınırı içinde görmüyorlarsa işlerini daha çok ciddiye almaları gerekir. Özetle bu sözde kitap en azından her eline kalem alanın roman yazamayacağıının en özgün kanıtı. Çünkü iyi bir okurun, kötü bir yazardan iyi olduğunu, zaten kendisini iyi kitaplarla besleyen birisinin az çok yazabileceğini, ama mayasında yoksa insanın asla yazar olamayacağını kanıtıyor.

Ergun başındaki musibetten kaçmaya çalışırken bindiği Almanya uçağında, tesadüfen tanışır Zöhre ile. Bu olmaz mı, olur. "Ne o abi, uçmaktan korkuyor musun yoksa?" (s. 63) demesinden anlıyoruz ki Ergun'dan birkaç yaş da olsa küçük. Bu tesadüfle başlayan ve daha çok da Zöhre'nin ısrarıyla gelişen tanışıklık ve sonradan gelişecek olan ilişki ve diyaloglar, her ne kadar kurgusal gerçeklikle bile uyuşup örtüşme de, eyvallah kabulüm. Çünkü yazar böyle uygun görmüş. Onun uygun gördüğünü kabul edip etmemek bize kaldığına göre. Çünkü yüzünden "ben bir fahişeyim" demek aksa ve üstüne görsel olarak da yapışsa bile öyle yanındakiyle damdan düşercesine samimi olmaz. Yazarımız öldürüyor ama. Zöhre s. 65'te ilk hatayı patlatıyor: "Ben de Adanalıyım, Dört Yol." Ona bunu dedirten yazarımız yüzünden belki de. Anasının hangi şehir olduğunu bilmediğimiz bir yerden Dört Yol'a evlendikten sonra bıraktığını biliyoruz sadece... (Dört Yol, narenciye üretiminin neredeyse % 50'sini üreten Hatay'ın bir ilçesi. Denizden 70 metre kadar yükseklikte, beş altı köyü olan çevresiyle yüz bin insanın yaşadığı bir yer. Ceyhan'a yakınlığından dolayı da gençliğimde ve daha sonra da ara ara gittiğim ve çok iyi bildiğim bir güzellik göz alıcı doğasıyla, bahçeleriyle.) Aynı sayfada bir de yalan duyuyoruz Zöhre'den: "Anamı görmedim hiç, dayımın yanında büyüdüm." diyerek. Oysa o, üçteyken babası ölüyor. Anası okula göndermiyor. 6 ay sonra annesi yeniden evleniyor. Üvey baba Zöhre'yi hiç

sevmiyor, hatta dövüyor sık sık. Anası da adama söz geçiremeyince erkek kardeşine (Zöhre'nin dayısı) bırakıyor... Neyse, bir gün işi düşer diye zorla Ergun'a telefon numarasını yazdırıyor. Ergun da alıyor bir an önce ondan kurtulmak ve iç dünyasına çekilebilmek için. Böylece Zehra (sadece bir yerde var bu ad) karşımıza Zöhre adıyla bir çıkıyor ama pir çıkıyor. Romana dâhil olan ana karakterlerden biri oluyor. Oluyor olmasına ama ne yazık ki çoğu konuda da inandırıcı olamıyor.

Zöhre'nin Tuhaf Ötesi Hikâyesi

Zöhre'nin dayısı Dört Yol'da (ama Dört Yol'un neresinde olduğu pek belli olmayan) 7-8 dönümlük narenciye bahçesinin kulübemsi evinde çocuksuz karısıyla yaşayan bakıcısıdır. Dayı bahçe sahibinin verdiği (aylık) parayla geçinemiyor ama "sulama, meyve toplama zamanlarında işçiliği ucuz olan gençleri de (nasıl oluyorsa bu) yanında çalıştırıyor." (Yeri geldiğinde detaylandıracağım ama narenciye için sulama, ilaçlama, gübreleme, budama, hasat etme işleri sezonlarında mevsimlik işçilerden, alanında uzman kişilerden veya bu işi öğrenen bakıcılardan yararlanır.) Bir engeli yoksa ve bunu bahçe bakıcısına kendi adına yaptırması için yetki vermemişse, kazancından ya da hazır parasından paralarını ödeyeceği için patron yaptırır. Romanda hiç böyle bir açıklama, ayrıntı yok. Ama bahçe bakıcısı dayı, bahçeden işçi eksik etmiyor. Dahası ve de tuhaf olan ise diyelim ki 9 yaşında üçüncü sınıftan alınan, aradan bir yıl geçince 10 yaşında olan Zöhre, yazara göre "Biraz büyüünce" diğer işçiler gibi "aykırı otları" (ayrık ya da zararlı otlar değil ha) çapalıyor. Tekrar olacak ama narenciye ya da değil bahçelerde otlar için kurutucu zirai ilaçlar kullanılır, çapa yapılmaz her bahçede. Bu pamuk, fıstık ya da soya, afyon tarlası mı ki?

"Dört Yol'da koskoca bir narenciye bahçesinin bir köşesinde, kulübemsi bir evi vardı dayısının," diyor (s. 69). Ne hikmetse bir sayfa sonra ise "7-8 dönümlük bahçe," diye değiştiriyor. Ya koskoca sözcüğünü ya da yedi sekiz dönümlük alanı bilmiyor, gerçekten. Sonra, "tek başına bakamadığı için, sulama, meyve toplama zamanlarında işçiliği ucuz olan gençleri de yanında çalıştırıyordu." diyerek adeta okurla kafa yapıyor. (Cümle bozukluğuna aldırmadan düşünelim. Karısı, kendisi ve 10 yaşında olan Zöhre 7-8 dönümlük bahçenin hakkından gelemiyorlar. Bir bekçi/bakıcı olarak BAHÇE SAHİBİNİN meyvelerini mevsimlik işçiler ya da bir aydan kısa sürede bahçeye bakanlarla, kendisinin insanları (ailesi) gücüyle yapması olanaksızmış gibi. Mevsimlik Tarım İşçileri: Tam ya da yarı zamanlı olarak tarımda çalışmak için ürün çeşidine ve işçi talebine göre çoğunlukla aileleriyle birlikte yer değiştiren işgücü grubudur. O yerde oturanlar da başka başka yerlerden gelenler de olabilir bunlar. Pamuktan soyaya, narenciyeden patatese dek ak-

lınıza gelen her bitki ve meyvede onlardan yararlanır. Birbirine yakın ve küçük bahçelerin sahipleri hasat zamanlarında yardımlaşır bile. On sekiz altı ve üstü işçiler için sezonunda o bölgenin yetkilileriyle ilgili temsilciler tarafından ücretleri belirlenir. 2001’de yayımlanan Bozkırda Patlayan Tüfek romanımda Afyon/Sandıklı merkezli pancar üreticileri ile mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarını ve bir sendika etrafında örgütlenmelerini ana izleklerden biri olarak işlemiştim. İsteyen bu sorunu kitabımdan detaylı öğrenebilir. (Bu yıl narenciye toplama ücreti on sekiz yaş altı için 30, yetişkinler için de 40 liraydı örneğin.) Narenciye hakkında kısa bir bilgi vereceğim ama önce romandan saçmalıkları sıralamayı sürdürüyüm. Şimdi, kimse alınmasın narenciye bahçelerinin rutin işleri bellidir. Öyle zırt pırt bahçelerde çalışanlar, hele hele “işçiliği ucuz olan 17-18’likler” olamaz. Olacakları tek zaman hasat sezonudur o da çok çok büyük bir narenciye bahçesiye.

Dostum Özgen Seçkin’in İzmir Kemalpaşa Bağyurdu beldesinde, Ankara Caddesine yakın bir kiraz bahçesi var. Çok çeşitli meyve ağaçlarından birer ikişer tane varken altmış kadarı zeytin olmak üzere toplamda 600’ün üstünde kiraz ve vişne ağacına sahip. Küçük bir traktörle toprağı sürdürmek dışında, beldedeki bir tanıdığına yaptırıyor bunu da, bahçenin tüm işlerini eşiyle yapıyor. Sulama, gübreleme, gerekli zamanda budama da onun işi. Kuruyan dalları kesip toplamak, ağaçları aşlamak ve yeni fidanlar dikmek de... 10 dönümlük bahçeyi zararlı otlara (“aykırı otlara” değil dikkat edin) ve zararlı haşerelere karşı ilaçlamayı da arkadaşım/dostum yapıyor. Üstelik yaşına ve sağlık sorunlarına da aldırmaksızın... Kuş yumurtası büyüklüğündeki zeytinleri ve vişne ile kirazları sezonunda eşiyle en geç bir ayda topluyor. Bahçesine bir tek işçi koymuyor. Baba mesleği değil, şunun şurasında 3 yıldır yapıyor bu işi. Edebiyatçılar Özgen’i tanır. Yayıncıdır, şairdir, öğretmendir. 64 yaşındadır. Eşi de emekli anasınıfı öğretmenidir. Birazdan narenciye ve işlerini anlatacağım ve bana hak verip vermeyeceğinizi size bırakacağım. Yaşı, asıl mesleği, kaç yıldır Dört Yol’da bu bahçede bilmiyoruz ama Özgen kadar belki daha fazla tecrübesi olduğunu düşünebiliriz dayının. 200, bilemedim 300 bile olmayan ağaçlı bir bahçenin sahibi olsanız her işi sizin paranızla başkalarına havale eden boş beleş bir bakıcıyı tutmazsınız. Ama yazar hiç bir gerekçeye dayandırmadan yapıyor bunu, yetinmiyor bahçeden (nasıl bir bahçeyse, 17-18’likleri eksik etmiyor, akla zarar.)

Biliyorsunuz ama yine de anlaşılacak için özetlemek zorundayım. Narenciye ülkemizde Akdeniz, Ege ve kısmen de Doğu Karadeniz bölgesindeki iklim şartlarının uygun olduğu yörelerde yetiştiriliyor. Yazarımız Zöhre’nin dayısının bakıcısı olduğu bahçeyi narenciye diye tanımladığı için aklıma gelen de ister istemez turunçgiller, yani turunç, portakal, mandalina, greyfurt ve limon gibi ekonomik değeri yüksek olan Citrus cinsi meyve ağacı türlerini de kapsayan bir bitki topluluğu oluyor. En önemli iklim olayı, düşük sıcak-

lıktır (don, ama bu Emine'nin Zöhre'ye "çıkar da git" dediği "don" değil, siz ne demek istediğimi anlayacaksınız; sabredin.) Çünkü hepsinin dayanıklılığı farklı farklıdır. Kumlu-tınlı topraklarda nefis yetişirler. Narenciye bahçeleri rüzgâr zararlarından arınmış bir iklim, derin ve verimli bir toprak, yeterli ve kaliteli su olan alanlarda oluşturulur. Ve narenciye fidan/ağaç aralığı 5x5 ile 8x8 m arasında değişir. Siz bakmayın yazarın önce koskocaman sonra da 7-8 dönümlük diye yazdığına, çünkü narenciye bahçesi görmemiş. Sözüünü ettiğim aralıklarla bu genişlikte bir narenciye bahçesinde en az 200, en fazla da 320 ağaç olur... Bunların da yılda birkaç kez olan birazdan sıralayacağım işlerini, küçük Zöhre, yengesi ve dayısı da yapabilir. Hatta ürünlerini de çok kısa bir sürede toplayabilirler. Ee, yazar bize hikâyesini yedirmeye çalışacak ya, onun için bin dereden su indirmeye çalışırken eline yüzüne bulaştırmış. Neyse... Dikim için en uygun mevsim ilkbahardır. Hani dayının, sanki "hem geçinemediği aylığı"yla "işçiliği ucuz gençleri çalıştırmak için tuttuğu"nu yazan yazarımızın sözünü ettiği narenciye bahçesinin işlerine de kısaca değineyim. Budama: Fidan meyveye yatıncaya kadar, yalnız ana dallarla, bundan çıkan iskelet dalları kısaltılır. Ayrıca istenmeyen sürgünler de çıkarılabilir. Budama zamanı kış soğuklarının tehlikesi ortadan kalktığı Şubat-Mart aylarıdır. (Bu ayların yağmur ve soğukları düşünüldüğünde, tropikal tek mevsim varmışçasına, üstelik dayısının da rahatça yapabileceği için yine diyelim ki bahçe sahibi budamacı tutmuş olsun, kusura bakmayın ama bunlar 17-18'lik gençler (!) de değil çocuklar olmaz. Dünyanın her yerinde bu yaşta kiler çocuktur çünkü daha. Ve 18 yaş tamamlandıktan sonra reşit olurlar. Ama yazarın derdi başka olduğundan budamayı da bunlara yaptırıyor. Çocuklarla Zöhre bebeği (çünkü 10-11 yaşından başlayarak 14 yaşına kadar, bu arada 17-18'likler de hiç mi hiç büyümeden bu mevsimsel zorlukta Ekvator bölgesindeymiş gibi oynaşp sevişecekler, yazarın fantezisi için.) Uçkurutan (ki enderdir) hastalığı olan limon bahçeleri (bakın narenciye bitki topluluğu ayrı ayrı da olabilir, ama yazarımız hiç araştırmamış ya en azından; masa başında sallayabilmiş, narenciye bahçesi diye.) sıcak aylarda da (Temmuz-Ağustos) budanırlar. Sulamaya gelince... Yaz ayları Akdeniz'de genelde kurak geçer. Sulama gerekebilir bu yüzden. Çanak, tava ve karık usulü ile sulama yapılır. En çok da limonlar su ister. (Gerekçesini yazayım mı, utanıyorum...) Sulama aralığı kuraklık durumu, toprağın yapısı ile doğrudan ilgilidir. Nisan-Mayıs aylarında başlayan sulama seyrek olur. (Çünkü Akdeniz bölgesi bu aylarda en yoğun yağmurları alır.) Temmuz-Ağustos kurak geçtiğinden sık su verilir, ancak duruma göre. Özeti ne zaman olursa olsun 15 ile 35 gün arayla yapılır sulama. Ne hikmetse o yaşlardaki Zöhre'nin bile yapabileceği sulamayı ne kendisi, ne de karısı yapıyor. Gerekçesi de olsa gam yemeyeceğim ama dediğim gibi yazarın amacı üzüm yemek değil bağcıyı dövmek, ama ne dövmek... Bak gübreleme işini Eylül ortasından Kasım başına dek o

çocuk/gençlere yaptırtabilirdi diyecektim ama işin uzmanlarınca yapıldığını bir an unuttum. Diyelim ki o genç/çocuklar bu konuda uzmanlar ve fırsat buldukça da Zöhre ile... Ama nerede kaldıkları, ne zaman gelip ne zaman gittikleri de belli değil... Anlatmıştım, tekrar olmasın. En çok limonlara, en az mandarinlere, orta derecede de portakal ve altıntoplara verilir gübre. Dayı bu işleri o bahçede ne zamandan beri bakıcı bilmediğimiz için, Zöhre'nin yanlarına bırakılmasından bir iki sene önce işe başlamış olsun diyelim. Bu süre bahçe işlerini yapıp öğrenmesi için yeterli. Bahçe sahibi de 7-8 dönümlük bahçeden atla deve kazanamayacağına göre, az buçuk bu işlerden anlayan birine teslim eder bahçesini, işi başkalarına yaptıracak olan bir bakıcıya ve öteki işçilere para ödeyecek kadar varsıl mı, akılsız mı doğrusu bilemiyoruz, çünkü hiçbir açıklama yok. Yani roman baştan sona sorunlu ve mantıksız bir düzlemde zoraki ilerletilmiş. Hasat yapmaya gelince. Çok büyük narenciye bahçelerinde uzman işçiler tarafından ve tekniğine uygun biçimde yapılır. Olgun meyvelerden başlanarak üstelik... Olgunluk usare oranı, şeker, asitlik ve meyve, kabuk rengi göz önünde tutularak saptanır. İlaçlanmış makaslarla yapılır ve saplar uzun bırakılır. Açık, güneşli havada ama ağaçların ıslak olmamasına dikkat edilerek hasat edilir meyveler. Merdivenler kullanılır, ağaçlara zarar vermemeye özen gösterilir. Ağaçların eteklerinden yukarılara doğru bir yol izlenir. Temiz ve uygun kaplara konulur ve bahçede bir gece bekletilir. Ama dayının bakıcısı olduğu bahçe 7-8 dönümlük. Bu hasat işini üçü de çok kısa bir süre de yapabilir. Makas kullanabilir ya da elle koparabilirler. Üstelik böyle bir bahçenin ürününü sahipleri ailecek ya da çevredeki komşu bahçe sahipleri ile imeceyle de toplayabilirler. Bunu çok yaptık, en azından ordan biliyorum. Dediğimi yineleyeyim. Yazar odunu kıracağı yerde baltayı ayağına vurmuş. Kurgu da yapsanız inandırıcı olmalısınız. Kıyaslamayı ve kurgusunu yazarın gerçekçi bu lup bulmadığınızı size bırakıyorum. Narenciye bahçelerinde "aykırı otları çapalatmak"sa akıllara ziyan. Pamuk tarlası, soya mı demeden edemiyorum. İlaçlama dururken çapalamak/çapalatmak... Dedim ya hiç iyi niyetli değil. "Biraz büyüyünce" (bu ne kadar bir büyüme belli değil...) ona bir şeyler oluyor. Zöhre kafayı yememişse, *isterik* değilse, davranışlarını anlayabilmemize yarayacak bir dayanak olmadığından, görüşmek, koklaşmak başta olmak üzere o gençlerle 10 yaşında altüst olmayı, onların ter kokularını içine çekmeyi, yine yazarın deyimiyle; büyüdükçe de rüyalarında onlarla yatmayı görmezdi... Romanda fahişelik başlangıcı için olan her şey 10-14 yaşına kadar sürüyor... Dananın kuyruğu da 14-15 yaşında kopuyor. Hiçbir engeli olmayan dayı ne iyi patronu varmış(!) da bahçeden 17-18'lik çocuk işçileri eksik etmiyor. Zöhre, kendisine yiyecek getiren; yazarın "işçiliği ucuz gençler" (!) dediği benimse "işçi çocuklar" dediklerimle fingirdeşmekle kalmıyor, onların hep altında kalması hoşuna gittiği için güreşiyor da. En çok da Ali ile böyle olması hoşuna gidiyor.

14-15'ine gelince bu tuhaf bahçeyi mesken tutmuş gençler onun etrafında dört dönüyor ve her fırsatta da Zöhre ile güreşiyorlar. Ama Zöhre molalarda(!) kaval çalan, leblebi, şeker getiren Ali ile güreşmeyi daha çok istiyor... Birdenbire komşuları olduğunu öğreniyoruz. Adı da Emine, (ihtimal ki dayı gibi yan bahçelerden birinin bakıcısının ya da bahçenin sahibinin kızı) anasının gözü. Zöhre'den 2 yaş da büyük. 16-17 yaşlarında. Bu Eminelerin bahçesinde kız, her nasılsa sevgilisiyle sık sık sevişiyor geceleri. Aldığı zevki de Zöhre'ye ballandıra ballandıra anlatıyor. Biri 14-15, öteki de 16-17 yaşlarında, ama çocuk işçiler Peter Pan'lar sanki, hiç büyümüyorlar. "Zevk veren gizemli işi"(s. 72) yapması için Emine onu ikna ediyor. Abarttığıma bakmayın bizimki dünden razı ve hazır. O da Ali ile buluşuyor... Tembihliyor Emine, "donunu çıkar da git, çıkarıp giymesi zor olur." Diyerek (s. 72). Kısaca değinmiştim yukarıda. Sabredin demiştim ya, anımsadınız... İnsan sormadan edemiyor, nasıl bir "don" bu, diye. Mübarek alt tarafı bir iç çamaşırı değil de Haçlı askerlerin sefer eylemeden önce eşlerine taktıkları bekâret kemeri sanki. Uzatmayayım Ali ile mercimeği fırına veriyorlar. Giderken görmüyor Zöhre, ama eve dönünce donunu giyeceği sırada regl (aybaşı, kanaması, yazarın sözüyle "ay hali") olduğunu görüyor. Ne kurgu ama... (Emine'nin bir tane, Zöhre'nin neredeyse tüm çocuk işçiler...) Yazar bu anlamsız, dayanak-sız ve akıldışı olan (hiç de ahlakçı değilim ama demek istediğim başka bir şey) kurguya öyle kaptırmış ki kendisini, şaşkınlıkla, unut kanlıkla belki de heyecanla "Ali sözleştikleri saatte ceviz ağacının dibinde (Narenciye bahçesinde bir tek ceviz ağacı var, bak Allah'ın işine. Başka da meyve ağacı yok narenciye türleri dışında. Bari ceviz değil de incir ağacı olsaydı(!)) bekliyordu. Emine yanına gelir gelmez, hiç konuşmadan sımsıkı sarılmış, dudaklarından öpmeye başlamıştı." (s. 72) diyerek Zöhre ile Emine'yi karıştırıyor. Çok yerde bunu yaptığının şahit olmuştuk zaten... Bu sayfadan sonrakiler sadece yazarın fantezisi olmaktan öteye geçmiyor ne yazık ki. Eğer dediğim gibi isterik değilse o yaşta, üstelik taşrada bunları yapmaya cesaret edemez, korkar. Kurgu o kadar gerçeklikten kopuk olmasa "kaput" (prezervatif, yani kondomun dünyada ve ülkemizde yaygınlaşması gerçeği göz önünde bulundurulduğunda Dörtyol gibi bir yerde ve zamanı (yıl vs)) hiç de belli olmayan bir anda ekmek-peynir gibi çocuk işçilerin elinde olmazdı zaten. Bunu şunun için söyledim. Ali ile Zöhre sevişiyor, yaşadığını Emine'ye anlatıyor. O da, "Kız çatlak o oğlan kaput kullandı mı bari?" diye soruyor. "Kaput da ne kız?" diyor Zöhre. "... çüklerine taktıkları bir şey... O takılmazsa çocuk olur..." (s. 73) diyor Emine de. Rastlantıya bakın ki Zöhre'nin "ay hâlimdi zaten" dediğini öğreniyoruz. Rahat bir nefes alıyoruz(!) Bu denli kepezelik kafasında zoru yoksa bir kızın ya da bir başkasının, olmaz böyle. İnsan kendi ülkesinin gerçeklerinden uzaklaşamaz. 14'ünde bir kız "ay halinde"yken ya da değilken de öyle kolay kolay gidip birinin ve ardından da başkalarının altına yat-

maz. Dediğim gibi öyle kaptırmış ki yazar kendisini kurgu gerçekliğine, şaşkın ve duvara çarpıyor farkında değil. Arkasından diyor ki Emine, “O zaman korkma. Ama bundan sonra kaputsuz hiç yatma...” İkisinin konuşması bitmiyor. Bölümlerdeki 3 yıldız da yok. Olsaydı anlardık ikilinin sohbeti bitirdiğini. Damdan düşercesine “Ali bahçenin köşesine Zöhre’yi çekip, ‘Bu gece de geleyim mi?’ deyiveriyor. Sanki üçü bir arada... Zöhre de, “Gel ama muhakkak kaput getir.” Diyor (s. 73). Ben sadizme isim olmuş Marki de Sade’in yazdıklarından Nabokov’un *Lolita*’ sına, Henry Miller’in *Oğlak Dönencesi*’nden E.L. James’in *Grinin Elli Tonu*’na kadar cinsellik/sapkınlık ve erotizm/seks üzerine onlarca kitap okudum, bu kadar pespaye ve mantıksız olanını anımsamıyorum.

Yazara göre Zöhre kutuyu açtırdıktan sonra hep kendisi karar veriyor kimle yatacağına (bu yanıla ama bir açıdan isterik özelliği taşıyor diyeyim haydi. İsterik hakkında diyeceğimi unutmadım, sabırlı olun yine.) ve böylece özgürleşiyor(!) Bundan sonraki yaşamında istediği gibi davranmasında ilk deneyi (yani Ali’yle yatması) belirleyici oluyor(!)

Zöhre, “En çok da güreş tutuyor...” onlarla. Onların vücutlarından çıkan ter kokularına bayılıyor. Büyüdükçe de bu kokular ve anlamlı güreşler rüyasına giriyor. Kızcağız desem ki isterik biri ama birazdan açıklayacaklarımdan dolayı hiç de bu kapsamda olmadığını siz de anlayacaksınız. “Adam delisi”, “Nemfoman”, “Nemfomani” ve “Cinsel bağımlı” mı Zöhre; değil. Var mı bu yönde bir küçücük belirti, anlatı; asla... Şimdi, hiperseksüalite, cinsel dürtüleri çok artmış ya da cinsel aktivitesi son derece sık veya aniden beliren kişiler için kullanılan bir terimdir. Hiperseksüaliteye bazı tıbbi durum ve uygulamalar neden olabilmesine rağmen, çoğu durumda nedeni bilinmemektedir. Nemfomani ve satirizm her yaşta ve her sosyal statüde insanda görülebilir. Şu anda herkes kadar cinselliğe ilgi duyan birinde de ileride ortaya çıkabilir. Birine cinsel istek duyduğu vakit onunla birlikte olmadan rahat edemez bu vakalar. Kendisini böyle durumlarda hedefe kilitlenen güdümlü bir füze gibi hissederler çünkü. O durumdayken varsa çocukları ve eşleri de dâhil hiçbir şeyi, kimseyi görmezler. Seçtiği kişilerle genellikle sadece bir kez birlikte olurlar. Birlikte oldukları kişilerle kalıcı bir ilişki sürdürmezler. Onları çok tanımaları da gerekmiyor. Bir an için gözlerine cazip görünmeleri yeterli oluyor. Birlikte olacakları kişileri, orada burada gözlerine kestirdiklerinden, yolda rastladıkları ya da bir iş yaptırmak için görüştükları insanlardan da seçerler. Genellikle onlarla uygun yerlere giderler ve varsa o yerlerin ücretlerini de kendileri öderler. Bu bir çeşit hastalıktır, sapmadır ve ömür boyunca kaç kişiyle birlikte olacakları, neler yaşayacakları asla öngörülemez. Bazen günde birkaç kişiyle, bazen sadece bir kişiyle ilişkiye girdikleri de olur. İsterik olan bu işten para almaz. Gönüllü fahişeler içinde bu durumda olanların sayıları çok da fazla değil. Çok az yatkinlığı varmış gibi görünse de Zöhre

asla isterik değil, çocuk yaştan beri de yattıklarından bir şeyler alıyor ve bir anda (örneğin temizlik işi ve sonrasında Ergun için bırakabiliyor. Alıştığı işe dönebilme korkusu, kaygısı da yok üstelik.) yaptığı işten vazgeçiyor. Tuhaf, tuhaf üstü bir durum Zöhre.

Evden ve bahçeden çok az izin verilmesine karşın ve de 17-18'lik çocuk/gençler hep bahçeyi mesken etmişler gibi. Gibi, çünkü narenciye ya da tarlalarda ırgatlar belli süreler için gelip araçlarıyla, (kamyon ya da traktör arabaları) günbatımında da dönerler evlerine. Narenciye ya da başka alanlardaki mevsim işçiliğini bilmiyor olsak yutacağım ama. Sanki 200 bilemedim 320 kadar ağaçlık ve üstelik Dörtyol'un dışında mı, kenar mahallelerinden birinde mi yoksa kırsalda mı olduğu belli olmayan bahçeden çocuk işçiler gece-gündüz eksik olmuyor. Mübarek bahçe değil de etrafına ırgatların çadırlar kurdukları pamuk, soya, fındık ya da bilmem ne tarlası... Kurgunun neresinden ele alsanız elinizde kalıyor. Ne diyeyim, yazarın kurgusu deyip sıyrılmak ağrıma gidiyor, edebiyata, kurguya ve yazınsal güzelliklere olan bağımlılığımın, tutkumdan dolayı. Bu Zöhre iyi bildiğim bir yörede bunları yapıyor. Ve zamanı/tarihi belli olmayan (çünkü şimdi bile Türkiye'nin bırakın varoşlarını, başka başka şehirlerini, bölgelerini metropollerinde de prezervatif yani kondom, o "kaput" diyor; ekmek-peynir gibi satılmıyor, kullanılmıyor. İnsan en azından yazınsal gerçeklik adına yaptığında, ettiğinde, yazdığında, düşlediğinde düşünceli ve insafli olur. Ve çocuk işçiler kaput alıyorlar Zöhre'yle yatıp kalkıyorlar... Ali'ye de postasını koyuyor ve istediğiyle sevişiyor. Bunlar da 7-8 dönümlük narenciye bahçesinde oluyor(!) Ne fantezi ama... İstedikleriyle sevişmeye başlamasıyla özgürleşiyor(!) Ben kırsalda, üstelik o yaşta bir çocuğun aklından zoru yoksa (olsa bile) veya cinsel bir rahatsızlık taşııyorsa (isteriklik gibi, söyledim az önce.) yazarın Zöhre'ye yaptırdıklarını, söylettiklerini ne yapar ne de söyler iddiasındayım. Bırakın yapmayı, söylemeyi ar eder, korkar...

Yetmiyor, kabak çiçeği gibi açılıyor. Hüsnü'yle de sevişirken dayısına yakalanıyor. Dayısı çocuğu kovuyor, Zöhre'ye ilkin oracıkta ve daha sonraları da karısı evde yokken her fırsatta tecavüz ediyor. Ama çocuk işçilerden Zöhre'yi kendisi için koruyan dayıyı karısı işbaşındayken yakalıyor. Zöhre'yi İskenderun'un bir uzak köyündeki uzaktan akrabasının çolak/sakat oğlu Halil'le evlendiriyor. Haydar adında yakışıklı, boylu poslu kayına göz koyuyor Zöhre ve onun nişanlı olduğunu bildiği halde her fırsatta sevişiyor onunla. Nişanlısını isteyip de alamayan birinin çıkardığı yangınla tüm mallarını kaybediyor Haydarlar... Köydeki Almanya sevdası Zöhre'ye de bulaşıyor. Sırdaşı Sıdika ile Almanya'ya gidiyor, onun ablasının istetmesiyle. Öyle bitirim ki Zöhre, Almanya'ya geldikten bir ay sonra işçi kadınların yurduna yerleşiyor. İki ayda yeterli Almanca öğreniyor(!) Böylece kendi işlerini görüyor, Alman kadın ve kızları gibi görünmek için onlar gibi giyinip süsleniyor.

1 yıl içinde çalışma ve oturma izni alıyor. 17 yaşında evlenip 18'ine girmeden Almanya'ya gelip 19'unda bunları yapan Zöhre, etrafından eksik olmayan Türkiyeli erkeklerden İzmirli Esat ile başlıyor Dörtyol'da bahçede 10-14 yaşlarında yaptıklarına. Böylece para karşılığında yatmak için herkesle... Köln'e taşınıyor. Kısa bir süre otelde kalıyor, sonra küçük bir oda tutup zile kırmızı nokta koyuyor. Gazetelere ilan vermesine gerek kalmadan her uyruktan, her yaştan, her meslek grubundan müşteri ediniyor. (Almanya'da kırmızı noktalı oda/ev nasıl ve kimlerin izniyle olur onca yıl orada yaşamış birine anlatmak gerçekten üzer beni). Evliyken 17'sinde nikâhlanmadan sanırım, çünkü boşanmadan hiç söz edilmiyor; 17'sinde nikâhsız, 18'ini bitirince de resmi nikâhı yapılacağına dair notu var yazarın. Annesinin de rızası var mı, yok mu hiç belli değil, bu da olabilir. Ama 18'inde (Almanya'da) 19'unda da Köln'de ve 20'sine varmadan çok kısa sürede çevresi genişleyen(!) Zöhre yeni bir eve taşınır. Yeni bir araba alır. (Ne zaman, nasıl ve nereden aldı ehliyeti diye sormuyorum, çünkü üzülebilir kitabının dünyasının ve bu dünyadaki insanların nasıl bir tanrısı olduğunu anlayamadığım yazar... 3-4 ayda bir de tatile çıkar. O kadar ünlü bir fahişe ki yazara göre darphane gibi para basıyor âdeta. Kazancının bir kısmını biriktirir, bir kısmını da harcar gönlünce (s. 166, 167). Aslında çok karışık bir hesap ama sonunda Ergun, Zöhre'yi verdiği numaradan arar. (Zöhre'nin hangi yıl Almanya'ya gittiği belli değil, bu yüzden bilmiyoruz. 18 yaşında gittiğini ve bir dönüşünde de iltica etmeye giden Ergun'la uçakta rastlaştıklarını biliyoruz. Ergun'un da maddi tarihsel hatalı da olsa 27 yaşında Almanya'ya uçtuğu kesin. (Uzman olduktan hemen sonra mı, birkaç yıl çalıştıktan sonra mı net değil. Daha doğrusu yazarın birçok konuda olduğu gibi, bu evdeki hesabı da çarşıya uymamış...) Koltukta ona abi dediğine göre; şöyle bir sonuç çıkarabiliriz: Zöhre 23-25 yaşında var yok... Ya da yaşlılar diyelim. Değil, bunu romanın sakat zaman/tarih ve mekânsal hatalarından biliyoruz, yaklaşık 5-9 yıl arası bir Almanyalılığı var Zöhre'nin hesabıma göre.) Uzatmayayım arandığına sevinen Zöhre, adresini verir ve görüşürler bir süre sonra... Müşterisi olan bir emlakçı aracılığı ile ev tutarlar Ergun'a. İstemese de onunla birlikte olur. "fizikî büyük bir zevk almasına karşın, vicdanî rahatsızlık" duyar (s. 182). Kuzguncuk'ta bıraktığı Berivan ile Zöhre arasında düşünsel olarak bocalar... Sokak telefon kulübelerinin temizlik işi için bir şirket kurar Ergun, sahibi Zöhre olur... Adım adım fahişelikten uzaklaşır. Buna Ergun için dünden razıdır zaten. Ama bazı belalı müşterileri onu rahat bırakmaz. Yiğit kadındır Zöhre. Onlara da bildiği yoldan, "usturası"yla karşı koyar. İş düşürmez Ergun'a. Aynı evi paylaşırlar. İlticası kabul edilen Ergun tıp ve kültür kitapları alır, meslekî bilgisini güncellemek ve yarım bıraktığı makaleleri için birikim yapmak ister. Zöhre'ye de kitaplar alır, "Kötü Yol" (O. Kemal'in) ona geçmişini anımsatır, üzülür. İkisi ilticacı işçilerin eşitlikçi, paylaşımcı patronları olur ve onlarla aynı işleri yaparlar...

Birinin geçmişi, ötekinin geleceği kimi sorunlar da yaratır. Bu yüzden zaman zaman kırgınlıklar, ayrılıklar yaşanır... Uzatmayayım, bir gün temizlik işi sırasında kulübelere birine asılmış olan afişten Ergun'un kimliğiyle iltica ettiği Ali Korkmaz'ın (PKK'li) çatışmada öldürüldüğünü öğrenirler. Böylece Ergun Yılmaz olmaya, kendisi kalmaya karar verir. Bu sevinci işçileriyle de paylaşır. Yurduna dönmeye kararlıdır. Gerçek kimliğini, mesleğini ve kendisini anlatır Zöhre'ye. Şirketi ona bırakır. Dönüş hazırlıklarına başlar... Zöhre, onu çok sevdiğini, birlikte yaşamasalar bile yaşamının (ömrünün) geri kalanını ona yakın, onu her zaman bulabileceği, gölgesine sığınabileceği kadar yakın bir ortamda geçirmeyi ister... Ve çok kısa bir süre sonra onun peşinden İstanbul'a döner... Kirli savaşın sokaklara kustuğu çocuklar için bir bakımevi açarlar birlikte, yeni bir yaşama adım atarlar...

Sonuç Olarak

Şimdi, sona geldik... Yazarın kimi yerlerde araya girerek Almanlar ya da başka konularda olumsuz/olumlu cümlelerle kendi görüşlerini aktarması bir yöntemdir eskiden beri ve bu yüzden bir diyeceğim yok. (Yukarıda *Romandaki Tarihsel/Zamansal Hatalar* bölümünün en sonunda romancılık/yazarlık hakkında ne düşündüğümü belirtmiştim kısaca.) İlticacıların durumlarını, düşüncelerini, duygularını ve kamp yaşamlarını anlatmış olmasına; üstelik de birçok yönüyle, birbirleriyle olan ilişkilerine ve siyasi olanlarla olmayanların tutumlarını kendince, onlardan biri olduğu için bir zaman, belirtmesine bir şey demiyorum. Öğretmen anne-babanın romandaki tutum, davranış, söz ve eylemlerine de bir yere kadar en azından tahammül gösteririm. Yazarın gösterilerdeki "rap rap ve tek tip giysiyle" boy gösterdiğini belirttiği *Halkın Yolunda Devrimci Hücre (ve Mart Güneşi* yayın organı) ile hangi illegal örgüte göndermede bulunduğunu da anlayışla karşılıyorum. Romandaki sözde illegal örgütün hapishanelerde ve dışarıda yaptıklarını, savunduklarını da yazarın dillendirmesi açısından da olsa sindirebilirim bir yere kadar. Ergun'un Kuzguncuk'tan okul, sokak, mahalle ve devrimcilik (!) yapan arkadaşlarını da tüm kusurlarına karşın olabilir diyerek bağrıma basarım. Avram'ın kişisel hikâyesine bir sözüm olmaz. İtirazım 6-7 Eylül Olayları içinde Lefter'i dışarıda bırakarak, Kıbrıs Savaşıyla ilgili söylemlerini ve benzerlerini anlatı içinde doğru bulabilirim, olabilir. Ama 1971'den 1 yıl, bilemedim en fazla 1,5 yıl önce Kuzguncuk'a taşınan Münevver Hanım'ın Kıbrıs Savaşı dışındaki olaylardan çok çok önce adı geçen insanlarla asla bir tanışlığı olmadığını biliyorum. Arada 15 yıl var. Bu yüzden Avram ile Münevver Hanımın ORTAK YAŞAMSAL TARİHLERİ örtüşmüyor. Bu mantıksal ve maddi hatadır. Yine Zöhre'nin kişisel hikâyesi kişisel zaman açısından tüm maddi hatalarına ve yaptıkları, ettikleri, söyledikleri hakkında yukarıda

detaylandırđım olumsuzluklara karşın yani, bir açıdan ayrı dűřünürsem doğrudur diyeyim. Nasıl olunuyorsa diye sormayacağım ama hiçbir partiye, hiçbir örgüte üye olmadan da bağımsız solcu(!) bulunduğunu, Ergun'un da buna kendi dűřünce ve eylemlerini ilticacılık, kamplar ve çalışmalar, ilişkiler, sıkıntılar göz önüne alındığında yazarın da benzer sorunları yaşadığı/tanığı olduğu için Ergun'da anlatmış olması yüzünden kabul edeyim. Ergun'un da kişisel hikâyesi tarihsel, mekânsal maddi hatalarına karşın doğru olsun, eyvallah... Ama Zöhre ile ORTAK yaşamsal TARİHLERİ hiç örtüşmüyor. Ve baştan sona bıkkınlık verecek kadar çok cümleleri bitirmek için kullandığı "beklemeye başlardı", "içmeyi sürdürmeye başlamıştı" gibi anlatım bozukluğuna ve başlarda örnekleğim gibi tekrar tekrar yazılan kalıp söz gibi kafamıza çakılmak istenen cümlelere, dil ve yazım yanlışlarına katlanmak ve örtüşmeyen ortak zaman hatalarına göz yummak olanaksız... İyi olan tek řey Carla'nın anlatıldığı kısacık bölüm. Ufak tefek kusurlarına karşın... Peki, *bir dirhem bal için bir çeki keçiboynuzu çiğnemek* olur mu? Okuyun kitabı konuşalım. Ben yazarı olsam bu kitabı toplatırım, emek vererek yeniden yazmak için yapamayacaksam da imha ederim.

Kıssadan hissey e gelince: Çehov alıntı yüzünden kullanmak için en başa astığım Gorki ve şolohov tüfeklerini işte burada patlattım; biline!